

Yeni dizi : 3 — Cilt: 8
Haziran 1961 — 1,5 lira

Yarın için en büyük güvenimiz

Nadir NADİ (2. Sayfada)

PERDELER KAPANDI

Cevdet KUDRET (25. Sayfada)

Demokrasimizin başarı ve yenilgi ihtimalleri

Prof. Bahri SAVCI

Devlet hayatımızdaki demokratik gelişme, genel çizgisi ile, hep olumlu yoldadır. Siyasal tarihçiler, sosyologlar, hukukçular, duraklamalardan, gerilemelerden de söz açacaklardır elbet... Hatta, demokratik oluşumu, sonu karamsarlığa varan bir yorum ile açıklamağa da uğraşacakların sayısı, belki de, pek çok olacaktır.

Acaba, ön yargılardan, kaçabildimiz kadar kaçarak, bir düşünsek ne görürüz? sanıyorum ki, şunu görürüz: Bir yanda, demokrasimizi başarıya doğru iten türlü kuvvetler vardır ortamda: Öte yanda da, demokratik gelişmeyi bozan bu büyük tarihsel deneyi olumsuzluğa, yenilgiye sürükleyen amiller var... Demokrasimiz, bu iki denk kuvvet, ya da âmilin itişi altında genel gelişim çizgisini olumlu kılabilmek için, iki ihtilâlden - 1919 ve 1960 ihtilâllerinden - geçmek zorunda kalmıştır.

Durumu şöyle inceleyebiliriz:

I — Bir açıdan, -Olumlu bir açıdan- baktığımız zaman, Türkiyede demokratik gelişmenin durdurulamayacağı sonucuna varırız; 1807'lerden beri, «Siyasî İktidar» olayının, «Demokratize bir iktidar» olma yolunda olduğunu görürüz. Şu anlamda ki:

A — «İktidar», bir mâhiyet değişikliğine uğramıştır. Bunun sonucu olarak, «İktidar»a, bir gerçek temel bulma hareketi gelişmiştir:

a — «İktidar», son yüzyıla gelinceye kadar, bir islâm anlayışına uygun olarak, «Tanrısal bir olay» dır. Yani, iktidar, tanrıdan gelmektedir. Yeryüzünde onu uygulayacak «Hanedan» ı, tanrı göstermektedir. Bu itibarla, bu «Hanedan» ın iktidarı mutlaktır, sınırsızdır, herhangi bir yeryüzü kurumuna dayanma zorunda değildir. O, kendikendine yeter ve kendi kendini uygular: Sınırsız olarak...

İşte bu anlayış, 1807'lerden bu yana sarsılmıştır: Halife -Sultanın iktidarı, -çökmemek için, sürebilmek, ayakta, hayatta kalabilmek için- Alemdar Mustafa Paşa ile memleketin Âyânına dayanmak zorunda kalmıştır. Bu, «İktidar» ın artık ken dikendine yetmezliğinin anlaşılmasıdır.

b — Bir süre sonra, iktidarın, bir yer yüzü kurumuna dayanması da yetmez oluyor. İktidarın çökmemesi için, Tanrıdan gelişini söyliyen mâhiyetinin daha da yumuşatılması, tamamiyle tanrı malı olmaktan çıkarılması, halk tarafından, ortaklaşılması zorunu ortaya çıkıyor: 1876 Birinci Meşrutiyeti ile halk iktidara ortak oluyor. İktidarın temelleri arasına, halk ortaklığı da girmiş oluyor.

c — Bir süre sonra, iktidarın tanrısal temeli yanına, halk temelini koyarak, onu halife- sultan ile halkın paylaşması da yetmiyor. Birinci ortağın tamamiyle fuzuli bir ortak olduğu anlaşılıyor. İktidarı, tamamiyle halka dayatmak, millete mal etmek gerekiyor. İktidarın temeli, sadece halk oluyor: 1919 ihtilâli ve ötesi...

d — Bir süre sonra da; iktidarın temelini halk yapmak, iktidarı halka dayatmak, fikrini de, nazari plândan çıkarıp, bir siyasi gerçek haline sokmak için, bir hamle daha, yapılıyor: İktidarın temeli, çok parti rekâbetinden çıkmak üzere halk tercihi oluyor.

Bütün bu gelişimi özetlemek istersek, diyebiliriz ki, Türkiye bir halife- sultan elinde toplanmış tanrısal mahiyette olan ve sınırsız bir şekilde kullanılan siyasi iktidar fikrinden kalkmış; tamamiyle halk tercihine dayanan ve siyasi partilerin sulh içinde yapacakları bir rekâbetten çıkan bir siyasi iktidar fikrine ulaşmıştır. Bu hareket, Türkiyede, demokratize edilmiş bir ikti-

(Gerisi 10. Sayfada)

Bunalım Kuşağı
(Oğuz ARAL)

Nadir NADİ

YARIN İÇİN EN BÜYÜK GÜVENİMİZ

Radyoevine ve Sıkıyönetim Kumandanlığına giden Cumhuriyet caddesi bizim yakınlarımızdan geçer. Sürekli bir motör gürültüsü ile gece yarısı uyandım. Uyku sersemliği için de «yine ne oluyoruz?» diye düşündüm. Gazetecileri yakalayıp sorguya mı götürüyorlardı? Matbaaları mı basmışlardı? Öğrencileri mi sürüyorlardı? Başımı öbür yana çevirip tatlı uykumu bozmamayı denedim. Tuhaf şey! Motör gürültüsünün ardı arası kesilmiyordu.

O sırada telefon çaldı. Gazeteden haber veriyorlardı. Biraz önce iki subay gelmiş. Gelecek emre kadar baskının durdurulmasını söyleyip nöbetçi arkadaşlardan birini de yanlarına alarak gitmişler. Karşımdaki sesten şu bilgiyi edindim: Subayların öyle sinirli, kızgın bir halleri yokmuş. Tersine gayet nazikmişler. Mânalı mânalı gülümsüyorlarmış.

Bunları duyunca merakım büsbütün arttı. Durmak bilmiyen motör gürültüsünü uzaktan dinliyerek salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, burnumun dibinde olan bitenleri kavrayamıyordum. O ara telefon bir daha çaldı. Bu, Cevat Fehmi idi. Heyecanlı bir sesle :

— Radyoyu açın Nadir Bey, kurtulduk. Her şeyi radyodan öğreneceksiniz! diyordu.

Radyoya koştum. Gerçekten iki dakikada her şeyi öğrendim. Kurtulmuştuk. Millî marşlar arasında mikrofon başına gelen gür bir erkek sesi Türk Silâhlı Kuvvetlerinin devlet yönetimini ele aldığını, yurddaşların sükûnet içinde radyodan yayınlanacak haberleri beklemelerini bildiriyordu.

27 Mayıs devrimi beni böyle karşıladı. Saate baktım, sabahın dördünü gösteriyordu.

Bu, milletçe unutamıyacağımız bir gün oldu. Güneşin ilk ışıklariyle beraber sokaklar donandı. En şatafatlısından en gösterişsizine kadar her evin pencerelerinden sevgili bayrağımız sallanıyordu. Millet, emirsiz, komutasız kendi bayramını içten gelen bir sevinçle kutluyordu. Gazetelerin ikinci baskısı neş'e içinde hazırlandı. Kapıdan içeri giren asker, sivil vatandaşlara kollarımızı uzatıyor, tanıdık, tanımadık demeksizin onları bağrımıza basıyorduk.

Böylece bir baskı yönetimi sona ermiş, hürriyet ve devrim ilkelerini hiçe sayan bir iktidar takımı iş başından uzaklaştırılmış oluyordu. Atatürk'e yeniden kavuşuyorduk.

Şimdi aradan bir yıl geçti. Bu bir yılın bilânçosunu yapabilmek için vaktin henüz erken olduğunu kabul etmeliyiz. Devrim, kendi koşulları içinde amacına doğru ilerlerken hoşumuza giden ve gitmiyen bir takım gündelik olaylarla karşılaşıyoruz. Bunlara bakarak yarınki Türkiye'nin toplumsal kaderi hakkında şimdiden kesin bir yargıya varmak güçtür. Bence her şey aydınlarımızın davranışına bağlıdır. Atatürk'ün gösterdiği Batı uygarlık düzenine doğru yapmak zorunda bulunduğumuz hamlelerde yolumuzu şaşırmamak, geçici çıkarlar uğruna geriçiliğe yüz vermemek, «adam sendeciliğe» kapılmamak, gevşememek şartı ile toplumsal kaderimize özlediğimiz parlak ufukları neden açmıyalım?

Gündelik olayların girinti çıkıntılarını bir yana bırakır da şu bir yıllık devrim yönetimini ana çizgileriyle ele alırsak, tarihimizde şimdiye dek hiç rastlamadığımız çok ümit verici bir belirtiyi görememezlik edemeyiz: 27 Mayıs devrimi, ne bir veya bir kaç kişinin, ne de bir zümrenin malı olmuştur. Hiç kimse «ben yaptım» diye devrime sahip çıkmamıştır. Birinci yıldönümünde, 27 Mayısın başarıcısı gençliği ile, ordusu ile, basını ve aydınları ile Türk milletinin kendisidir.

Bugün Türk milleti kaderini kendi elinde tutmak azmindedir. Yarın için en büyük güvenimiz de budur.

ABONELERİMİZİN DİKKATİNE :

Gereksiz yazışmaların önün almak gayesiyle abonelerimizin adreslerinin üstüne iki sayı (Örneğin 30 - 41) yazmıya başladık. Bunun biri abonenin başladığı, öbürü de biteceği sayıyı gösteriyor. Buna göre abonelerimiz her çıkan sayımızı elin aldıkça abonesinin hangi sayıda biteceğini görerek daha önceden uzatma işlemlerini yaptırmalarını kolaylaştıracaktır. Bunu yaptırmayanların aboneleri bitince — ayrıca hatırlatılmadan — dergileri kesilecektir. Şimdiden özür dileyerek bildiririz.

Fethi NACİ

Çalışmak her vatandaşın hakkı ve ödevidir

Çalışmayı öğütliyenlerimiz çoğaldı. Herkes çalışmanın erdemine inanıyor. Sık sık ülkemizin geriliğinden, bu gerilikten kurtulmak için ulusça çok çalışmamız gerektiğinden söz ediliyor; bu arada, zamanlarını boş geçiren köylülere kızılıyor, köylülerin tembelliğinden yakınılıyor.

Çalışmak, genel olarak, kişilerin çalışma dileğine bağlı bir durum sanılıyor; bunun sonucu, çalışmadıkları zaman, suçu kişlere, kişilerin tembelliğine yüklemek oluyor. Çalışmak isteğinde olan yurttaşların durumu yaşadığımız ülkenin ekonomik koşullarıyla birlikte düşünülmüyor. Somut koşullar içinde insanların çalışabilme olanaklarını konuşmaktan çok, soyut bir ortamda, çalışmak isteyince çalışabilecek insanlar üstüne söz etmek eğilimi var; çalışmazlarsa, ya «aylaklığı zanaat edinmişlerdir», ya da erdemsiz kişilerdir: Budur yayılmak istenen düşünce. Çalışmayı, ekonomik, toplumsal bir olay olarak görmek istemedikleri için, insanların istemi dışındaki birtakım nesnel etmenlerin çalışmayı -ya da çalışamamayı- belirlediğini düşünemiyorlar.

Anayasa tasarısında «çalışmak her vatandaşın hakkı ve ödevidir» deniyor. Ben, bu yazıda, Türk vatandaşlarının çalışma olanaklarını gerçek koşullarımız içinde incelemeğe çalışacağım.

Aşağıda, nüfus sayımlarına göre, çalışan nüfusun meslek bakımından dağılışı gösterilmiştir (1) :

Yıllar	1945			1950			1955		
	Adet	Yüzde	Endeks	Adet	Yüzde	Endeks	Adet	Yüzde	End.
Teknik ve serbest meslekler	97.435	0.8	100.0	113.554	0.8	116.5	162.189	1.0	166.4
Müteşebbisler, idareciler Büro ile ilgili meslekler	568.528	5.0	100.0	391.945	3.0	68.9	245.707	1.6	43.2
Ticaret	274.264	2.4	100.0	87.201	0.6	31.7	265.075	1.8	96.0
Ziraat	7.359.849	64.7	100.0	8.971.047	69.3	121.8	9.636.288	66.4	130.9
Ulaştırma	137.651	1.2	100.0	107.005	0.8	77.7	174.267	1.2	126.6
Madencilik	50.157	0.4	100.0	29.316	0.2	58.4	45.294	0.3	90.3
Sanayi	557.298	4.9	100.0	651.486	5.0	116.9	783.937	5.4	140.6
Kalifiye olmayan işçiler	30.147	0.2	100.0	211.914	1.6	702.9	296.511	2.0	983.5
Hizmetler	47.879	0.4	100.0	159.991	1.2	334.1	293.272	2.0	612.5
Mesleksiz ve mesleği bilinmiyenler	2.245.703	19.7	100.0	2.205.520	17.0	98.2	2.595.898	17.9	115.5
Çalışan nüfus toplamı	11.368.911	100.0	100.0	12.928.709	100.0	113.5	14.498.438	100.0	127.4
Genel Nüfus	18.790.174	165.2	100.0	20.947.188	162.0	111.1	24.121.778	166.1	128.0

Görüldüğü gibi çalışan nüfusun, 1955 te, % 66,4 ü tarımda, %5,4 ü sanayide çalışmaktadır; mesleği bilinmiyenlerin bir bölüğü ile kalifiye olmıyan işçiler, müteşebbisler, idareciler ve teknik meslekler kümelerinden bir kısmının da sanayi kesiminde çalıştıkları kabul edilebilir ve böylece bu kesimde çalışan nüfusun oranı % 10 a yaklaşmış olur.

Çalışan insanların toplamının genel nüfusa oranı, Türkiye'de tembellikten söz açılamıyacağını göstermektedir; çeşitli memleketlerde çalışan nüfusun genel nüfusa oranı bunu açıkça belirtiyor (2) :

Memleket	Yıl	Çalışan nüfus oranı %
Türkiye	1950	60,4
Almanya	1933	49,4
Fransa	1946	51,5
Büyük Britanya	1947	47,0
Birleşik Amerika	1940	40,1

Çalışan nüfusun normal yaşı 15-65 tir. Türkiye'de 65 ve 65 yaşından büyük erkeklerin 1945 te 0/0 79 u çalışmakta idi. Bu oran, Almanya'da 1933 te % 29,7, Fransa'da 1946 da % 54,4, Birleşik Amerika'da 1940 da % 41,5 tir. (3)

(1) Türkiye Odalar Birliği, Türkiyede Sanayileşme ve yatırım Meseleleri, s. 13

(2) Ord. Prof. Dr. Ö.C. Sarç, İktisadi istatistikler I. s. 60

(3) Ord. Prof. Dr. Ö.C. Saraç, a. g.e., s. 62

8 yeni siyah

Pek öyle korkmuyorum içimin ölümünden
burnumun ölümünden, kemiklerimin
pek öyle korkmuyorum, ben, sivrisineğin biri
Queneau adlı pederinden Raymond diye vaftizli.

Pek öyle korkmuyorum sürüyle kitapların
sahaflara, toztoprağa, bunaltıya gidişinden
pek öyle korkmuyorum, ben, şiircinin biri
tek şiire sıkıştıran ölüm denen şu şeyi.

Pek öyle korkmuyorum. Cicidir sızan gece
iğrenç gözuçlarından bütün o ölülerin
yalnız bir sarışının okşayışı kadar mı
kutuptaki boylumların balı kadar da cici.

Korkmuyorum o geceden. O kaskatı uykudan
kurşun gibi olmalı uyku dediğin
kuru, karanlık olmalı, sağır olmalı
inleyen dilenci kadar köprübaşındaki.

Ama korkarım işte yastan, kederden
acıdan, aksilikten, çokluğundan hiçliğin
zamandan, boşluktan, umutsuzluktan
o derin uçurumdan hastalığın gizlendiği.

Ama hiç takar mıyım o sırnaşık sersemi
yenilip de anlamsız, donuk gözlerle
bırakınca cesaretimi kemirici zamana
diş çöpünün ucuyla çıkarmaya kalkar beni.

Bir gün Ülis'i söylerim, belki Aşil'i
Dido'yu, Don Kişot'u, ya da Pansa'yı
durgun kadınların bir gün sevincini söylerim
sessizliğini köşklerin, balık tutmanın sevincini.

Yaşlı bir beygir gibi durmadan dönen
kendi kendini kuran zamandan bezdim artık
bırakın kafatasım, bırakın o yuvarlak
yakınsın fısıltıyla hiçliğin ezgisini.

RAYMOND QUENEAU
Türkçesi :
TOMRİS GEDİK-ÜLKÜ TAMER

Türkiye'de çok sayıda insanın çalıştığını bu rakamlar genel olarak göstermektedir; fakat, özellikle Türkiye gibi bir tarım ülkesi için, önemli olan çalışan nüfusun verimliliği, yılda kaç gün çalıştığı ve bunlarla ilgili olan gizli işsizlik sorunudur.

II.

Tarımdan başlıyalım. «Yurdumuzun büyük kısmında kalabalık çiftçi grupları hemen tamamen hububat ziraatı yapmakta, bunun yanına pek az hayvancılık ilâve edilmiş bulunmaktadır. Bu durumda yılda ortalama olarak takriben 100 iş gününe ihtiyaç gösteren hububat ziraatı bu kimselerin geri kalan zamanlarında işsiz kalmalarına sebebiyet vermektedir. Mevsimlik işsizlik hububat ziraatına mahsus bir durum değildir; yurdun diğer bölgelerinde, başka istihsal şubelerinde de umumiyetle rastlanan bir derttir.» (4). «Türkiye'de rençber senenin ancak 100 gününde çalışmakta, geri kalan 260 gününü hemen hemen boş geçirmektedir.» (5)

Türkiye tarımındaki gizli işsizliğin asıl nedeni, büyük bir köylü çoğunluğunun yeterince toprağı olmayışı ve önemli bir çoğunluğun ise hiç toprağı olmayışıdır. 1952 tarım anketine göre Türkiye'de çiftçi ailelerinin % 62,1 inin, yâni 1.570.000 ailenin, işledikleri topraklar 1-50 dönüm arasındadır; bu % 62,1 in işlediği topraklar işlenen bütün toprakların ancak % 18,6 sıdır; oysa işlenen toprakların % 24,8 i % 1,5 luk bir azınlık tarafından işlenmektedir. Öte yandan, «bugün köylerde çiftçilikle uğraşanlardan yarım milyona yakın çiftçinin hiç toprağı yoktur.» (6).

Köylerdeki gizli işsizlik, «Gizli işsizlik, teknolojik bir değişme olmaksızın, istihsal kapasitesine nazaran fazla miktarda işçinin istihdam edildiği bir hal ifade eder. Fiilen işsizim diyerek iş arayan kimse olmadığı halde yapılan işlerin verimi son derece düşüktür» (7) verimliliği azaltan, tarım alanında ilerlemeyi köstekleyen, çözümlenmesi zorunlu bir sorundur. İlerde bir açlık tehlikesiyle karşılaşılmaması için, artan nüfus dolayısiyle, tarım kesiminde üretimi yılda % 5 artırmamız gerekir (8). Oysa artış çok azdır. «Nüfusumuzda görülen süratli artış, 1938 yılı 100

(4) Dr. Reşat Aktan, Türkiye Ziraatında Prodüktivite, (Türkiye Ekonomisinde Prodüktivite Meseleleri adlı kollektif eser) s. 29

(5) R. Barkın. O. Okyar, D. Avcıoğlu, Şehirlere Akın ve Mesken Davası, s. 28

(6) Ziraat Yüksek Mühendisleri Odası, Toprak Reformu, s. 16

(7) Doç. Dr. Sabahattin Zaim. Sosyal Siyaset Ders Notları, s. 100

(8) Türkiye Odalar Birliği, İktisadi rapor 1960, s. 15

esasına göre 1957 yılı 150 olmuştur. Nüfusumuz yılda 700 bin artış kaydetmektedir. Oysa ki 1938 yılı aynı esasa göre ziraî istihsalimiz 171 olmuştur. 1957 yılından bu yana bahis konusu edilen nisbette bir değişiklik yoktur.» (9)

Prof. Baade, ünlü raporunda, gizli işsizlik konusunda şunları söyler : «Köylülerin büyük bir kısmının, senenin ancak bir kaç ayı zarfında çalışmaları dolayısiyle, Türkiye'deki 9 milyon ziraat işçisinin 2 milyonunun hakikatta işsiz oldukları tahmin edilebilir.» «Türkiye'nin susuz ziraatında daha fazla ilâve insan gücü için iş olmamasına rağmen bugünkü yüksek nüfus artışının en büyük kısmı köylerde kalmıştır.» «Herhangi bir kimse tahmin edebilir ki Türk köyleri iki milyon erkek iş senesine baliğ olan, az istifade edilen erkek insan gücüne sahip bulunmaktadır.» (10).

Tarım alanındaki makineleşme de tarım işçilerinin bir kısmını yerinden etmiş, bunların işsizler ve gizli işsizler ordusuna katılmalarına yol açmıştır. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin 1952 yılı yazında Türkiye'nin altı bölgesinde, 448 örnek köyde, makineli üretim hakkında yaptığı incelemede, «makineleşme devresinde ankete dahil köylerde işsiz kalan ortakçı ve yarıcılar sayısı 17.263 türki bu köyler nüfusuna nisbet edildiğinde % 4,1 tutmaktadır.» (11) denmektedir.

Bu açıklamalardan sonra, tarım kesimindeki bir vatandaş için, Anayasa tasarısındaki «Çalışmak her vatandaşın hakkı ve ödevidir.» sözünün kâğıt üzerinde kalmağa yargılı bir hak olduğu açıkça görülüyor. Köylülerin tembelliğinden, çalışmak istememelerinden söz açmak, aslında, köylerdeki toprak mülkiyeti durumunu gözlerden saklamak için başvurulan bir yoldur. Bu koşullar içinde köylüye «Çalışın, daha çok çalışın!» demek neye yarar? Neyi değiştirir?

Demokrat Partinin kökü, 1945 tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa karşı toprak ağalığının tepkisindendir. Demokrat Parti iktidarı, toprak ağalığının bağımsız bir siyasal güç haline gelişidir. Demokrat Parti iktidarının ilk işi ise Çiftçiyi Topraklandırma Kanununu değiştirmek ve ünlü 17. maddesini (Hükûmetin 50 dönümden yukarı araziyi kamulaştırmak yetkisi) kaldırmak olmuştur. D.P. iktidarı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun amacını değiştirmiş ve bu kanunu ciddî bir şekilde yürürlüğe koymamıştır. (12). Oysa, Dr. Bülent Köprülü'nün de dediği gibi, bu kanun, «yurdun bütün ziraat topraklarında tatbik olunan ve zirai reformu sağlıyan, toprak ve iş münasebetlerini tanzim eyleyen, hususi intikal ve tevarüs kaidelerini ihtiva eden, ziraat topraklarının mümkün mertebe malikinin elinden çıkmasına ve bunların zirai işletmenin ihtiyaçlarına cevap veremiyecek derecede çok küçük parçalara bölünmelerine mani olan ve ziraat arazisine gereken her türlü kredi ile istihsal vasıtalarını temin eden, arazi malikinin tasarruf haklarını daimi surete bazı takyidi hükümlerle hususi esaslara tabi tutan ve gerekli ahvalde iç kolonizasyon hareketleri ni tahakkuk etirebilen ve ziraatın en müsmir ve verimli bir şekilde yapılmasını istihdaf eden fenni ve teknik esas ve sistemleri derpiş eden, ziraî işletmenin mahiyet, şümul gaye ve unsurlarını tesbit eden ve bu işletmenin bilhassa muayyen bir hadden daha aşağı olmamak üzere bir çiftçi ailesinin normal bir şekilde geçimini sağlayacak bir verim kabiliyetinde olmasını, ve mevcudiyetini müstakar bir suratte muhafaza ve devam etirmesini (...) mümkün kılan çeşitli ve etraflı hükümlerle mücehhez umumi bir toprak kanunu mahiyetini henüz iktisap» (13) etmiş bir kanun değildi.

27 Mayıs'tan sonra toprak reformunun köklü bir biçimde ele alınacağı umulmuşsa da bir ara bol bol toprak reformu sözü edildikten sonra bu iş bir yana bırakılmıştır. Üstelik Anayasa tasarısının 38. maddesine, çiftçiyi topraklandırmak için kamulaştırılan toprak bedellerinin taksitle ödenmesi halinde, «ödeme süresinin beş yılı aşamıyacağı» kaydı konmuştur; oysa bu süre 1945 te çıkan kanunda 20 yıldı. Ödeme süresinin beş yılı hatta on yılı aşmaması, hazineye altından kalkamıyacağı ağır yükler yükler; toprakların kamulaştırılması konusunda 1945 kanunundan çok daha geri bir hüküm getiren Anayasa tasarısı toprak ağalarının içini rahat ettirmiştir, fakat 38 maddenin Türk köylüsüne gerçek bir faydası olup olmıyacağı tartışılabilir.

III.

Tarım alanında çalışma olanakları bu durumdadır. Bir yandan da nüfusumuz sürekli olarak artmaktadır. Yapılan hesaplara göre Türkiye'de her yıl 400 bin kişi 15 yaşına, yani iş arama ve üretim çağına, girerken 40 bin kişi 65 yaşını doldurarak ve 110 bin kişi öldüğünden, toplam olarak 150 bin kişi üretimden çıkar. Bu na göre, her yıl 250 bin kişi yeniden

(9) Dr. Servet Çerçil, Zirai Mahsul İstihsalimiz Düşük Seviyede, Türkiye iktisat Gazetesi, 20 Nisan 1961.

(10) Prof. Baade, Akdeniz Kalkınma Projesi Memleket Etüdü — Türkiye, s. 13,21,143

(11) Türkiye'de zirai Makineleşme, s. 130

(12) Suat Aksoy, 1945 Tarihli Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Forum, 15 Ekim 1960,

(13) Doç. Dr. Bülent Köprülü, Toprak Hukuku Dersleri Cilt I. s. 324 — 325

eski kadın

Eski bir kadını yaşatır ıslıklarda
Yitik anılarının açtığı acılar şimdi
Kimbilir hangi şafakların yelesinde gezinen
Bir türküdür içkinin yarım kalmış elleri

Sıkıntı gülüşlerinde en yoğun duyguların
Bir tutkuyu sürdürmek sayısız yerlerinle
Tüylü yasakların dar sınırında
Bir korsandır içkinin yarım kalmış elleri.

Volkan VURAL

iş isteyecek duruma girmektedir. (14). Tarım alanında tek fazla insana iş yok, üstelik buradan 2 milyon insanı çekip alsanız tarım üretimin de hiç bir eksilme olmuyor. Kalkınmamızı gerçekleştirmek için bu 2 milyona çalışma olanakları yaratmak gerekirken bir de her yıl yeniden 250 bin insana iş bulmak sorunu var. Bunun çıkar yolu sanayileşmektir.

Çalışan nüfus içinde sınai işgücü oranı 1945 — 50 döneminde 0/0 4.9 dan 0/0 5 e çıktığı halde, 1950 — 55 yılları arasında bu oranın 0/0 5.4 e yükselmesi, sonuncu dönemde sanayileşme eğiliminin kuvvetlendiğini gösterir. 1945 — 50 döneminde sınai işgücündeki artış 94.188, 1950 — 55 döneminde ise 132.451 dir (15). Ne var ki «Türkiye'de muhtelif sahalarda yatırımların neticesi olarak tezahür eden istihdam artışının, ekonomide mevcut işsizlere iş sahası temin etmekten ziyade, istihdam sahaları arasında bir işgücü transferinden ileri geldiği söylenebilir. Nitekim, ziraat sahasında aşırı şekilde tekasüf etmiş olan işgücünün zirai makineleşmenin de tesiriyle 1948 tarihinden itibaren kısmen başka sahalara kaymış olduğu bir vakıadır. Ziraatten ayrılan bu işgücünün, büyük ölçüde yatırımlara sahne olan inşaat, ulaştırma ve sanayi şubelerine intikal ettiğine delalet eden kuvvetli emareler mevcuttur. (16). 1960 nüfus sayımında şehirli nüfusunun 0/0 32 ye yükselmiş olması, bu yargıyı doğruluyor.

Sanayileşmenin hızlandığı bir dönemde, 5 yıl içinde, ancak 132.451 insana sınai kesimde iş olanakları sağlanabiliyor; yani yılda ortalama 26.000 vatandaşa; yani her yıl iş istiyecek çağa gelenlerin ancak onda birine... Geriye kalanlar köylerdeki gizli işsizler ordusuna katılıyor. (Bu arada, ülkemizde gizli işsizliğin yalnız tarım alanında değil, sanayide de olduğunu belirtmek gerek. Prof. Dr. Muhlis Ete, «Hemen bütün devlet işletmelerinde memur ve işçi sayısı en geniş bir hesapla olması lâzım gelenden vasati olarak 0/0 25 ten fazladır.» diyor (17)

Her yıl işgücü piyasasına katılan 250 bin kişiyle, normal istihdam se-

(14) Çalışma Bakanlığı Dr. Dreyer'in Ekonomi Kurumunda verdiği bir konferanstan (Dr. R. Aktan'ın incelemesinden).

(15) Türkiye Odalar Birliği, Türkiyede Sanayileşme. s. 15

(16) Doç. Dr. Kenan Gürtan, Türkiye'de Yatırımlar, s. 190

(17) Prof. Dr. Muhlis Ete, Avrupa Müşterek Pazarı Karşısında Türkiye Devlet Sanayiinin durumu, (Avrupa Müşterek Pazarı karşısında Türkiye adlı kollektif eser) s. 139

Nusret HIZIR

İkinci Düya Savaşından Sonra Felsefenin Durumu Üstüne kısa Notlar

İkinci Dünya savaşı sona erer ermez felsefede bir dönüm noktası, hemen ardından da bir yön değiştirme belirmiştir. Bu durum herşeyden önce, o zamana kadar felsefe alanında baş yeri tutmuş olan akımlara karşı takınılan olumsuz durumda kendini göstermektedir. - Birinci Dünya savaşının sonu ile ikincisinin başı olan 1939 yılı arasında gelişmiş yahut ön plâna geçmiş olan felsefe öğretilerinden belli başlıları şunlardır (belli başlıları diyorum, hepsi demiyorum) : Yeni-Kantçılık, Fenomenoloji, türlü yeni - Hegelci akımlar, türlü pozitivist öğretiler, realizm, neo-realizm, neo-vitalizm, mantıkçı ampirizm, Bergsonculuk...

Demek oluyor ki İkinci Dünya savaşının bütün felâketlerini yaşamış, kanını akıtmış, boyunduruk altına girip çıkmış, çok kere saldırıcıya umutsuz bir savaş açmış insan, bu öğretileri benimsememekte ve bunların yerine kendisine daha uygun, yani, dertlerine deva vermese de hiç olmazsa dertlerinin neler olduğunu söyliyen felsefeler koymak istemektedir.

Savaştan önceki felsefe akımları yahut öğretilerde onun beğenmediği, onu doyuramıyan acep nelerdir? Bu soruyu cevaplandırabilmek için yukarıda adlarını sıraladığımız öğretilerin en önemlilerini kısaca ele alalım:

1939 da artık ömrünü tamamlamış, başka deyimle «aktüel» liğini yitirmiş olan yeni- Kantçılığı bir yana bırakarak, Hegelciliği alırsak bunda, ilk bakışta şunu görüyoruz : Her akılca (rationnel) olan gerçektir, her gerçek olan da akılca'dır. Demek ki bütün gerçek akla indirgenmiştir. Hegel'in diyalektiğinin kendinden sonra ne ölçüde verimli olduğu sorununu bir yana bırakarak şurada kısaca diyelim ki, Hegelciliğin her türlüsü, varlık yerine aklı koymaktadır.

Pozitivist öğretilere gelince, bunlar varlık sorunundan kaçınmaktadırlar. Pozitivist der ki: Doğrudan doğruya beş duyum yardımı ile birtakım algılar elde ediyorum; benim için var olan, algımdır. Şeyler vardır dediğim zaman, bunu, algımdan şeye bir atlama yaparak söyliyorum. O halde, şeylerin varlığı üstüne hiçbir kesin düşünce ileri süremem.

Realizm'e gelince. bu da pozitivizm'in rastladığı bu zorluğun karşısında, dış acundaki şeylerin varlığını, ıspat edilemez bir postulat olarak kabul etmektedir.

Mantıkçı ampirist ise, ancak gözlem ve deneyimle görebildiğimi incelenmeye değer bulurum, der, ve, incelemelerini büyük bir kesinlikle ileri götürmek için, son yıllarda gelişmiş olan Yeni Mantığı (Lojistiği) kullanır. Demek oluyor ki bu akım, bir varlıkbilim değil, olsa olsa bir bilgi teorisidir.

Bütün bu öğreti yahut akımlarda ortak olan bir yön vardır: Bunlar ya varlığı akılla kavrayabileecklerini sanmakta, yahut varlığı kav-

rıyamıyacaklarını anlayınca bu sorundan kaçmakta, bununla da kalmayıp, varlık, gerçek gibi problemlerin, birer gerçek problem olmayıp uydurma problem olduğunu öne sürmektedir.

İkinci Dünya Savaşını, bütün korkunç sarsıntılariyle yaşamış olan insan işte bu sebeplerle yukarıda adı geçen öğretilerde istediğini bulamıyor. Çünkü, onun istediği, kendisinin ne olduğunun, bu acunun içinde yerinin ne olduğunun felsefe tarafından bildirilmesidir. O artık, kavram oyunlarından bıkmıştır; o istiyor ki felsefe alın-yazısı ile doğrudan doğruya ilgili olsun ve ne olduğunu ona söylesin. Oysa ki, bu öğretiler onun tam istemediği bir karakterdedir. Akılla varlık kavranamaz. Akılla varlık ve gerçek betimlenemez (tasvir edilemez). Bunu yaptıklarını sanan filozoflar, aslında kavrayamadıkları bir şeyi akıla, mantığa, usa-vurmaya... indirgemektedirler. Sonunda da bütün yaptıkları, mantık oyunundan, kavramlarla cambazlıktan ileriye gitmemektedir. Pozitivistler ise, kendinin acunun, acun içnde yerinin ne olduğunu sorana, bilmem, diyor, daha doğrusu bunu diyemiyor da birtakım mantık oyunlarıyla örtüyor.

Şimdi, Bergson'culuğu, hem kendi için, hem de Neo-vitalizm gibi yakın akımların temsilcisi olarak alalım: Bergsonculuk, bilindiği gibi, akılcı (rationaliste) ve intellectualiste akımların karşıtı olarak ün salmıştır. Gerçekten de Bergsonculuk, savaş-sonrası insanının ağzından saydığımız kınamaları, daha yüzyılımızın başlarında öne sürmüştür ve tâ 1945 dolaylarına kadar süren büyük ününü, bir bakıma buna borçludur. Fakat Bergsonculuk ne yapıyor? Onun için gerçek, herşeyin merkezinde bulunan hayat hamlesi (élan vital) dır, bununla da herşey ve bu arada ne olduğunu bilmek istiyen insan da tabiatın içinde kaynamış oluyor, yâni, Bergsonculuk, insanın ne olduğunu ona söyliyeceği yerde, onu Bütün'ün içinde eritivermekte, başka deyimle, bir türlü mistikliğe gelip dayanmaktadır. Sonra, akılca (rationnel) felsefeyi kabul etmediğinden, bunun insanı hiçbir sonuca vardırmadığına inandığından, düşüncesini ispat edeceği yerde, onu aşılamağa (telkin etmeye) uğraşmakta, yâni «edebiyat» yapmaktadır.

1945 ve sonrası insanı ise dediğimiz gibi felsefeden kendisinin ve acundaki yerinin betimlenmesini bekliyor. Bunu da bir yere kadar Husserl'in Fenomenoloji'si başarmıştır. Çünkü fenomenoloji, insan bilincini, her türlü alışkanlıklardan, bilgilerden, sistemlerden... arıklayıp salt bilinç olarak betimlemek istemektedir. Buraya kadar çok iyi. Günümüzün insanı da bunu anlamış ve inceleme metodu olarak Fenomenolojiyi kabul etmiştir. Ancak, Fenemenoloji bu metod görüşünü aşıp, Descartes'a yaklaşan bir akılcı felsefe kurmaya uğraştığında, felsefe olarak bu insana bir şey dememektedir.

Sonra, akılcı ve entellektüalist'ler bir yanda, Bergsonculuk ve ona yakın olanlar öbür yanda, bu iki grup başka bir sebepten ötürü de zamanımızı doyuramamaktadır: Her ikisi de rahat ve tenbeldir. Öyle ya, 1- dünyayı ve insanı anlayıp betimlemeye uğraşacak yerde hepsini birden kavram oyununa indirgemek (evet, betimlemek yerine matematikte olduğu gibi indirgemek), 2 - insanı ve bütün dertlerini Büyük Bütünün içinde eritvermek, ancak, problemleri tembelce ele almak, ve insanın alın yazısının meydana çıkarılmasıyla birlikte ortaya çıkacak tehlikelerden kaçınmaktır. Bugünün insanı ise, tam tersine, rahattan, düşünce tembelliğinden kaçınmak istiyor; bunun için adları geçen bütün bu felsefelere arkasını çeviriyor.

Bu son sözlerle, Existentialisme gibi akımların savaş sona erer ermez eriştiği büyük başarıya ve halk arasında büyük ölçüde yayılmasına dokunmuş oluyoruz.

(Gelecek Sayıda)

---

viyesine gelinceye kadar zirai sektörden 350 bin kişiye çalışma olanakla törden sınai sektöre her yıl 100 bin faal nüfus aktarılmasına girişildiği ni kabul» (18) edersek, toplam oları sağlamak neye mal olur? Bir kişiye sınai alanda yeni iş olanakları yaratmak için Dr. Haluk Cillov'a göre 2.500 dolarlık (19). Prof. Ömer Celâl Sarç'a göre 2 — 3 bin dolarlık (20), Prof. Cahit Talas'a göre 25.000 liralık (20) yatırım yapmak gerektir. Ortalama 2.500 dolardan hesaplarsak, 350 bin kişiye çalışma olanakları sağlamak için, her yıl sanayi kesiminde 875 milyon dolarlık yatırım yapmak gerekiyor. «Halihazırda yatırım mallarının temini bakımından Türkiye 0/0 90 nisbetin de harici pazarlara tabidir.» (22) Oysa yıllık ihracatımızın son on yıl lık ortalaması 61950-959) 322,3 milyon dolardır (23).

Ayrıca tarım alanında da yatırım yapmak gerekiyor. Prof. Baade, raporunda (sayfa: 10) şöyle diyor: «Türkiyeyi bugünkü vahim buhrandan kurtaracak olan arazi ve su inkişafı programları için zaruri yatırım yekûnu çok büyüktür. Senede 150 milyon dolar sulama, ve takriben ziraat arazisi ile çayır mera arazisin de yapılacak toprak muhafazası için de 20 milyon dolar olmak üzere ziraat için senelik yatırım ihtiyacı 170 milyon dolardır.»

Çözülmesi gereken sorunlar bunlardır. Anayasaya madde koymakla vatandaşlara iş sağlanamıyacağına göre gerçek bir çalışma hakkı nasıl sağlanabilir? İktidara gelecek partilerin ölüm - dirim sorusu budur.

1923 ten bu yana ülkemizi CHP ile DP yönetti; bu partilerin toplumsal yapıları bellidir. Güdülen ekonomi politikası, kimi zaman liberal, kimi zaman «devletci» bir politika idi. Cumhuriyet'in ilânından bu yana 38 yıl geçti; sonuç meydanda: ülkemiz de korkunç bir vatandaş çoğunluğu gerçek çalışma olanaklarından yoksundur!

---

(18) Prof. Dr. Cahit Talas, Avrupa İktisadi Camiası içinde. s. 14

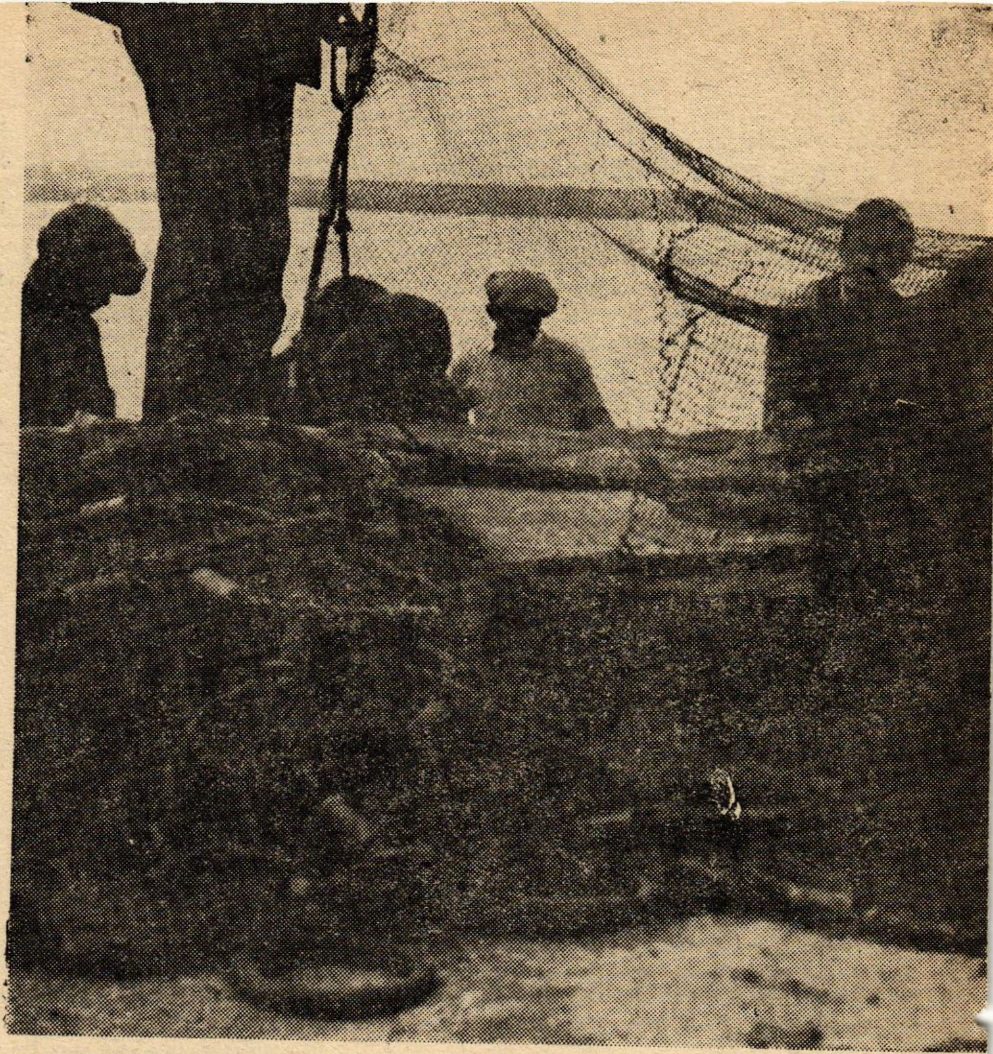
(19) Doç. Dr. Haluk Cillov, Türkiye Ekonomisinin Bünyesi, İkinci Kitap, s. 90

(20) Prof. Ö. C. Sarç, Türkiye Ekonomisinde Bünye Tahavvülleri, (Yeni Türkiye adlı kollektif eser) s. 218.

(21) Prof. Dr. Cahit Talas, a.g.e. s. 14.

(22) Doç. Dr. Osman Okyar, Dış Ticaret ve Ecnebi Sermaye Hareketleri, (Yeni Türkiye adlı kollektif eser) s. 256

(23) Dr. Fazlı Ayverdi. 1960 Yılında Dış Ticaretimizin Takip Ettiği Seyir, Türkiye İktisat Gazetesi, 5 Ocak 1961.

Nezihe MERİÇ

(Fotograf : Fikret OTYAM)

Kınalıda
BİR EŞEK ANIRIYORDU

Ben bu yazıyı çok bozulmuş olarak yazıyorum. Önceleri tuttum kendimi. Yumruklarımı bastım gözlerime. Olmadı. Sait Faik'in havasına girip de karmakarışık olmamak olacak gibi değil. Sabahın erken saatlerinden beri onu okuyordum; bir yazı yazmak için. Bitirince ellerimi yüzüme kapadım. «Tuh ulan be!» dedim, çok sevdiğim bir arkadaşım gibi. Çevremizi saran pislikleri, bayağılıkları, küçüklükleri düşünmek istemiyorum. Düşünmeye zorunluyum oysa. Öldük biz artık be Tanrım! Bu yaşamak hiç içimize sinmiyor bizim. Allah belâsını versin, birçok şeyi söylemek istemiyor insan. Gereksiz. Elimizden birşey gelmiyor. Ama, böyle yaşamak da olmuyor.

Artık hiç, ama hiç çocuk değiliz. Bir yandan da, yaşanmamış hayatımızla ama ne çocuğuz. Hep birşeyler içimizde acıdı kaldı. Hep umutlanarak, hep umutlarımızın gerçekleşemediğini görerek yaşadık. Sonra bir baktık orta yaşlara gelivermişiz. Geçen gün bir şair arkadaş, şöyle, iç sızısı bir lâf etti: «Dönmek istediğim hiç bir yaşım yok.» Bizim kuşak hep böyle. Buğulana buğulana bir yaşamadır tutturmuş gidiyoruz. Bunalımlar, bunaltılar, içe dönmeler, soyutlar, eni sonu yaşantısız bir hayat ki dayanılır gibi değil. Çevremizde bir sürü küçük adam var. Kıskançlıklar, hınçlar, dedikodular, çekememezlikler, ayıplar var. Biz artık Kınalıda anıran eşeği duyamayız. Oysa bir zamanlar, parlak bir mavinin içinde gülerek dinlerdik onu. Biz o zamanlar tasasız genç çocuklardık. İkinci Dünya Savaşı yıl-

larıydı. Karartma vardı Bayazıtta yabancı dil derslerine giderdik. Dönüşte ayaza falan bakmaz yürürdük. Yol boyunca, içi Millî Eğitim Klâsikleriyle dolu çantalarımızı yüklenmiş olarak, tartışırdık: Yağmur çiseliyor dediğimiz zaman nasıl bir yağmur anlarız, serpeliyor dediğimiz zaman nasıl? Çiseleme, yağma, boşanma arasında ne gibi ayrımlar vardır? Tartışmaları bir türlü bitiremezdik. Çoğu zaman yolu uzatırdık. Ya Kadıköylüler Üsküdardan gider, ya Üsküdarlılar Kadıköyden giderdi. İşte o zamanlar bizim bir Sait Faikli dünyamız vardı. O bizim yaşamamıza da, yaşantımıza da karışmıştı. Aradan bir dolu yıl geçti. Düşlerimiz duruldu. İnsanları sevmelerimiz aklını başına topladı. Ama, Sait Faikli dünyamız hiç değişmedi. Mektuplarımızda hâlâ ondan birşeyler bulunur. «... Ne yapalım! Yaşamak gene de güzel. Biliyorsun ki Kınalıda bir eşek anırıyor. Sen Burgazdasın. Mevsim bahar.» der biri; bir sürü sıkıntıyla doldurduğu mektubunu bitirirken. Bir başkası ta Amerikadan yazar: «... Ne dersen de. Menekşeli vadi hâlâ orada ya. Bu bana yeter.» Biz Menekşeli Vadi'ye hiç gitmedik. Ama yaşantımızda Sait Faik'in bize öğrettiği bir Menekşeli Vadi var ki, artık Amerikalarda ne de duramayız.

Geçen gün oturduk, tâ Ömer Seyfettinden alıp, bu güne getirdik hikâyeyi. Sait Faik'de uzun uzun durduk. Tanımlamalara giriştik. Onun yerini tartıştık. Çirkin sevgiliyi düşündük. İlk gençliğimizi, Sait Faik'li dünyamızı düşündük. Anılarımızı anlatıp güldük. Gülüşümüz eski gülüşlerimize benzedi. Bir hoş olduk. Biz artık gülemiyoruz dedik, içlendik. Sonra gene güldük. Bozulduk kaldık sözün ötesi.

Alıp başımızı kırlara çıkabilsek. Yaşımız onsekiz olsa. Şairler, hikâyeciler üzerine konuşsak. Şiirlerimizi, hikâyelerimizi ortalara çıkarsak. Ağır başlı tartışmalara girip, bilgiç bilgiç fikirler beyân etsek. Kınalıda bir Eşek anırsa, durup dinlesek. Sonra arkadaşımızın biri öbürünün elinden domatesini kapıp yedi diye, bir gülsek, bir gülsek. Sait Faik gülse, biz gülsek, deniz, kuşlar, balıklar, Burgaz, hepsi, hepimiz güle güle bir hâl olsak. N'olur be Tanrım! Ne çocuktuk, ne güzeldi dünya.

Samim KOCAGÖZ

— Dirliğimiz.. Düzenimiz.. —

Fakir Baykurt'un son romanının -Irazcanın Dirliği- baş kişisi Irazca ana, batmış gitmiş dertlere gömülmüş. Dertler dertleri, olaylar olayları kovalamış, sonunda baş edememiş oğlu Kara Bayram, almış çoluğunu çocuğunu, basmış gitmiş şehire. Irazca, köyünden kopmıyor, ayrılmıyor, «ya düşmanlarımız ne olacak? Onlara yenik mi düşeceğiz? Ya malım, tarlam?» diyor direniyor. Irazca'nın yuvası dağılmış, yavru gitmiş ıssız kalmış (ocağı...) Umudunu yitirmiyor. Yitirmiyor ama vergi diye kapısına dayanan tahsildara, ocağına incir diken muhtara bağırıyor, isyan ediyor: «Hani benim dirliğim? Hani benim düzenim? Vergi istemesini, vergi almasını bilirsiniz. Vermiyeceğim!»

Doğru, köyünde yuvasında dirlik düzenlik içinde yaşayamadıktan sonra niye vergi versin Irazca? Irazca'nın sözünün ucu tâ nereye varır, siz varın hesap edin: Yüzyıllar boyunca, köylerimizi ağalık yarışı sömürmüş. Yüzyıllar boyunca ağalık gücü, padişah gücü ile elbirliği etmiş. Cumhuriyet kurulmuş, köylü efendimizdir, demişiz, millet soluk almıya fırsat bulmadan particilikle, particilerle bu sefer yine ağalık gücü elbirliği etmiş. Köylerimize bir türlü dirlik düzenlik gelmemiş, gelemiyor. Irazca'nın isyanı bilincinin altındadır. Önüme geçen, derdini döken her köylü bana: «Köyümüzde dirlik düzen yok!» diye yakınır. Ama niçin dirliksizdir? Niye rahat bir nefes alamaz? Bunu Fakir Baykurt bilir. Ben bilirim. Onun adına konuşmak elbette aydınlara düşer. Ülkücü yazar Fakir Baykurt, bu son romanında öylece konuşmuş, iyi konuşmuş, güzel söz etmiş. Usta bir romancı sözleri bunlar. Irazca'nın nutku, hiç de yadırganmıyor. Şehire kapağı atıp, oğlunu okula yazdıran Bayram'ın, oğluna, «Oku oğlum Amat oku. Hepimizi kurtar-» sözleri; yerli yerinde ettiği sözler Baykurt'un. Ülkücü kişinin sözleri.

Fakir, köylü; köyün içinden gelmiş. Köyü, avcunun içi gibi biliyor. Bilmek başka, anlatmak başkadır. Bu romanında köyü, daha da iyi anlatmış. Bayram'ın çektikleri, Irazca ananın derdi, okuyanın yüreğini eziyor.

İnsan, okurken düşünüp kalıyor: Irazcanın Dirliği, düzeni yok. Yok da kat kat aydınlara dek bu yurdun insanlarının dirliği düzeni var mı? Ya bizim dirliğimiz düzenimiz? Memleketin gövdesi, kalbi dirliksizken, çoğunluğu ateşe düşmüşçesine çırpınırken, aydınların yüreği dirlik düzenlik içinde olur mu? Alın gazeteleri bir okuyun: Ortalıkta memleketin derdine eğilmiş, derdini dert edinmiş, ilkeli programlı ilâç için bir tek parti var mı? Partileri de romancılar, hikâyeciler, şairler kuracak değil ya? Dünyanın neresinde görülmüş bu? Sanatcılar partilere girer, girer ya.. Dünyanın her yerinde sanatcıların tek tük partilere girdiği görülmüştür. Ama bunun koşulları başka. Biz yazarlar, memlekette bir partiye girelim bakalım, -parti bulursak elbette- önce partiye almazlar. Alsalar kovuluruz. Parti dediğin, Fakir Baykurt'a kendi öz muhtarına söz ettirir mi? İşin ucunu bu noktadan tutup çözün... Sözümüzü dağıtmıyalım, Irazca anaya dönelim: Edebiyat çevrelerimizde bir türlü Irazca'yı ciddiye almak istemiyenler var. Köylüyü anlatan romanlar modaymış. Önce bu sözün üstünde bir durmak gerek: Bir milleti anlatmak modaysa, köylüyü

Demokrasimizin Başarı ve Yeniliği İhtimalleri

(1. Sayfadan)

dara doğru olan gelişimi ifâde eder.

B — Bu gelişim ile parelel bir diğer gelişim, demokratize iktidara ulaşma oluşumunu tamamlar. Şöyle ki: İktidarı sınırlama hareketi de gelişmiştir; Yani, halife- sultan'ın mutlakiyetinden sınırlı bir siyasi iktidara geçiş hareketi de yapılmıştır.

a — Önce, pek ilkel bir «İnsan Hakları» fikri ile pek ilkel bir «Sınır» gelmiştir. 1839 Tanzimat Fermanı, halife- Sultan'ın iktidarını, tebanın canı-malı, şerefi, haysiyeti, ırzı ile sınırlamıştır. Padişah- ve onun cismani gücünü kullanan vezirleri, -yani icra uzvu- bunlara dokunamayacaktır. Yalnız bu sınırın henüz bir müeyyidesi yoktur.

b — Sonra, hukuki anlamı ve sonucu olan bir sınır fikrine yükselinmiştir:

1878 Anayasası teb'aya hürriyet, mülkiyet, güvenlik, eşitlik prensiplerinin tatbikatı olan bazı haklar tanımıştır. Bizzat parlemento da bunlara uyacağından ayan meclisi bu hakların muhafızı olacaktır. Ve nihayet nizâmiye mahkemeleri de teb'anın bu haklarını koruyacaktır.

c — Aynı zamanda bizzat parlemento böyle bir siyasi sınır fikrine gelmiştir: İcra uzvu, bütün faaliyetlerinde teb'anın anayasada gösterilen haklarına uyma zorundadır. Uymazsa, sorumlu olacaktır. 1876-1908 anayasaları ile 1920 Türkiye Millet Meclisi hükümeti ve devamı...

d — Daha sonra, bazı hukuki konular, böyle organize bir sınır fikrini gerçekleştirme yoluna girmiştir: Genellikle bağımsız mahkemeler ve Anayasa mahkemesi tarafından garanti edilen geniş bir insan hakları doktrini, siyasî iktidarı her yönden çeviren bir sınır olmuştur.

e — En sonunda; bazı siyasi kurullar yoluyla hukuken inorganize bir sınır fikrine yükselinmiştir. Serbest Basın, serbest fikir yuvaları, kamu oyu hareketleri, siyasi iktidar üzerinde yaptıkları sürekli kontrol ile onu her yönden sınırlamışlardır.

Bütün bu açıklamalar şunu tanımlar: Siyasi iktidar olayı 1807'-lerden beri, demokratize olmaktadır. Yani: 'Halk tercihine dayanmaktadır; İnsan hakları sınırı için de, bir hukuki ve siyasi kontrol altında gerçekleşmektedir.

II — Fakat; Bir başka açıdan da bakınca; fikriyle ve tatbikatıyla gelişmekte olan demokrasimizin, kendikendini yemesi ihtimâlini ve akımını görmemezlik de edemeyiz. Şu anlamda ki:

Halk, 1945'lerden itibaren, «Siyaset»' alanına, bütün heybeti, bütün haşmetiyle çıkmıştır. «Siyasi İktidar» ı meydana getirenin, kendi iradesi, olacağını; «Siyasi İktidar»ı yönetenin, istikametler verenin kendi istem ve dilekleri olacağını; siyasî iktidarın, kendi tercihine göre kurulacağını, işlediğini, sona erdiğini büyük bir açıklıkla idrak etmiştir. 1945'lerden sonra halk, büyük bir güç ile kendini «Siyaset» e ve «Siyasetciler» e empoze etmeye başlamıştır.

Fakat, Sosyal ortam, daha çok, fikir ve zihin bakımından gelişmemiş bir halk topluluğuna dayandığı için; siyasî kadrolarda, bir fikrî insicamdan yoksun olarak, bunu bir iktidar savaşından öteye geçemedikleri için, «Demokratize İktidar» yolundaki gelişmemiz, kendisini değiştiren etkenlerin egemenliği altına girip, duraklama, gerileme ihtimalleriyle karşılaşmıştır. Şöyle ki: Fikir ve zihin bakımından gelişmemiş olan sosyal ortam içinde, kendini «Siyaset» e ve «Siyasetciler» e empoze eden halk istem ve dilekleri, daha çok, muhafazacı ve hatta gerici yönleriyle ortaya çıkmıştır. Halk tercihi diye daha çok, halkın muhafazasıyla hatta gerici eğilimleri, günlük, kısa vadeli iktisadî çıkarları, siyaset alanına çıkmıştır. Kuru ve mücerret bir iktidar savaşından fazlasını yapamayan siyaset kadrosu da, daha çok halkın bu muhafazacı, hatta gerici eğilimlerini, kısa vadeli iktisadi çıkarlarını «Halk terhici» diye yakalamakta bir kolaylık bulmuştur. Bir kelimeyle, «Oy» unun ağırlığını kavrayan gelişmemiş bir sosyal ortam, sosyal ilerleme yönümüze batı uygarlığına erişme idealimize zıt istem ve dilekler ileri sürmüştür. Siyasi kadrolarda, bu «Oy» u daha kolay gerici eğilimlerini, kısa vadeli, iktisadî çıkarlarını, «Benim tercihlerim işte bunlardır» telkinini yapmıştır.

Bu yola girince de Türkiyenin, Batı uygarlığına ulaşmadan ibaret olan sosyal ilerleme prensibinin ve bu cümleden olmak üzere de batı uygarlığının siyasi makanizması olan, demokrasinin bir yenilgiye uğraması ihtimali ortaya çıkmıştır. Bu suretle bu konuda şöyle bir paradoks hasıl olmuştur: Bir buçuk yüzyıllık bir gelişme; Siyasî demokrasiyi, kendisinden adeta kaçılamayacak bir zorun halinde, getirmektedir. Fakat öte yandan da, bu gelişmenin son perdesi olan, «Siyasi iktidarı halk tercihlerine dayatma» prensibi de, kütlenin muhafazacı, hatta gerici istem ve dileklerini empoze ediyor. Bu gerici istem ve dilekler ise toplumu yüceltmekten, demokrasiyi gelişmekten alıkoyma ihtimâlini ortaya koyuyor.

*
* *

Birşey, tek birşey, demokrasideki gelişmeyi başarı ile sonuçlandırabilir ve yenilgiyi önleyebilir: Gelişen sosyal ve liberal demokrasimizi, sosyal bir muhteva ile dolduracak bir «Tanzim» içinde kurma hususunda aydınlar çoğunluğunda bir fikri gelişme... Bu gelişme olursa aydınlarımız, halk yığınlarına, günlük iktisadi çıkarlar yerine, düzenli, kontrollu bir iktisadî hayatın getirilmesindeki mecburiyeti ve zevki aşılayabilir; tefekkür, felsefe, edebiyat alanındaki mutlak serbestliğin verimliliğini ısbat edebilir.

---

anlatmak modadır. Türkiye baştanbaşa köy. Şehirli beyler, Türkiyenin yaşadığı koşulları bilmiyorlarsa, yazarlar ne yapsın? Yüksek edebiyat(!) hayranları, «efendim Camus!. ah Camus!.» gibisine bir sürü yazar adı sayıp, edebiyatımızı, yazarlarımızı küçümseyip duruyorlar. Camus ne yazmış? Farkında değiller İnsan oğlunun dirliğini yazmış. Düzensizliğini yazmış. İç dünyasındaki çöküntüsünü yazmış. Fakir ne yazmış? Irazca'nın dirliğini yazmış. Irazca, Türk insanı, insanlıktan hariç mi? Ama diyecekler ki, efendim, uslûp var, ustalık var. daha, daha bilmem neler var Camus'de. Vardır, olabilir. Yalnız şu da var: Camus'nün insanı yazması nasıl moda değilse, Fakir'in de insanı yazması öylece moda değildir.

Özdemir ÂSAF

YUVARLAĞIN KÖŞESİ

(Etika 1940 - 1960)

İLGİLER :

Bir insan bir insanı bir şey görür, bu hayattır.

Bir insan bir insanı birçok şey görür, bu sevgidir.

Bir insan bir insanı her şey görür, bu aşktır.

Bir insan bir insanı hiçbir şey gibi görür, bu doğudur.

Bir insan bir insanı görmez, bu ölümdür.

★

DOSTLUK VE ÖTESİ :

Düşmanımı beni düşündüğü için severim. Değil mi ki sevdiğim beni düşünmezse ona düşman kesiliyorum.

★

Düşmanınıza sevgi yönünden yakınlaşınız. Onun içine girersiniz. Sonuç, sevgiyi kullanma seçiminize kalmıştır:

Yıkmak için saldırganlıkla kullanırsanız, düşman dağılır gider, düşmanlık kalır.

Yapmak için iyilikle kullanırsanız, düşmanlık dağılır gider, insanlık kalır.

★

Sevdiğimden gelecek bir vurgu beni sarsar. Düşmanımdan gelecek bir sevgi de.

★

Dostunu hep varmış gibi gören aldanır. Düşmanını da hiç yokmuş gibi gören.

★

Bir zamanlar rüşmanlığın bencilliğinden ve aşırıcılığından geliyordu. Şimdi de dostluğun.

Beni bırak, kendini çöz.

SÖZCÜKLERLE :

Deniz dalgalı. Durulmasını bekliyorlar, açılmak için. Bunlar akıllı insanlar...

★

Yolculuk: Hem kaçıran, hem götüren...

Demek bunun için...

★

Deniz dupdurgunken açılmışlar... Dalgalar çıkmış. Boğuşmuş, bitkin dönüyorlar...

Değerli insanlar.

★

Öğren de gece yarısı öğren...

★

Duygularının bekçiliğini yapan kişiyi hırsız bile çalmaz.

★

Güneşe gözlerini dikip bakarsan gözün bozulur. Gözlük takıp bakarsan güneş bozulur.

★

Kendini onlara tanıtırsan tanınmış bir kişi olursun...

Onlar seni tanırlarsa ünlü bir kişi olursun...

Sen hangisini istersin?

Yazık ki istekle olmuyor bu.

★

YAŞAMALAR — ÖLGÜLER :

İyimser: Yaşamak gibi var mı? diyor. Başka demiyor.

Yaşamıyor ki, nereden bilsin!

Karamsar: Ölüm, diyor, tüm ve salt güzelliktir.

★

Ölmemiş ki! Nereden bilsin?

Benim şimdiyedeğin ölmemiş olmam bir bakıma bugünedek yaşamış olduğumu belirtir. Sizlerin de öyle.

Bir bakıma da hiç öyle değil.

★

Ölü yaşayanlar yaşayan ölüleri çekemezler.

Senin ölümün senden çok beni ilgilendirir. Benim ölümüm de benden çok seni. Ve bu kimseyi ilgilendirmez.

★

GÖREL :

Tahtayı rendeledi; bana göre oldu. Kendimi rendeledim; sana göre oldu!

★

Sen onlara ne kadar benzersen o kadar kolay yaşarsın...

Onlar sana ne kadar benzerlerse yaşaman o kadar kolaylaşır.

★

Yarışı, bütün bildiklerini yapan kazanır.

★

Savaşı, bütün yaptıklarını bilen.

★

Oraya kadar koştuktan sonra on adım kadar daha koşamayacaksan..

Oraya kadar sakın koşma!

★

Hız, üstünden götürür.

Yavaş, üstümüzden götürür.

★

Yıllarca için - için yandı. Bir gün yıkılıverdi. O zaman herkes birden:

— Yanmış! dediler, yıkıldı değil.

★

Yarınki iki bugünkü birden küçüktür.

Buna «evet» diyenler gerçekçidirler. Ama özde gerçek dışıdır inançları.

«Hayır» diyenler idealistlerdir. Gerçekliğe dayanmaktadırlar oysa.

★

«Unuttum» diyene ilkin kızarım.. Sonra acırım...

«Hatırlamıyorum» diyene ilkin acırım. Sonra kızarım.

★

Çok bağıran kendisinden çok uzaklaşmış demektir.

★

SEVGİYLE SEVGİYE KARŞI :

Aşka gönül ile düşersen yanarsın. Zekâ ile düşersen kavrulursun. Akıl ile düşersen çıldırırsın. Duygu ile düşersen gülünç olursun.

Aşka düşmezsen kalabalığa karışırsın, ezilirsin.

Sersem sersem durma, bir yol seç! Sürüden ayrılan koyunu kurt kapar. Ayrılmayanı da keserler.

★

Sevgi'den ad yapılıyor. Mutlu'dan ad yapılıyor. Aşk adında ne bir kadın gördüm, ne de bir erkek...
Bu korku neden?

★

— Aşka inanır mısın?
— Yalan söylemedikçe.
— Kim?
— Senden bir çocuk istiyorum.
— Sen beni sevmiyorsun.
— Senden bir çocuk istemiyorum.
— Sen beni sevmiyorsun.

★

Aşk bir kumaş oldu. Ondan bir örtü bile çıkaramadım.

Sevmek: İki kişinin birbirlerinden saklanabilmesi.

★

Aşk: Saklanamaması...

Tüm sarayları gezdim. Kadın doluydu, aşk yoktu.

Masallar okudum. Bütün güzel kızlar, güzel delikanlılar saraylara kaçtı.

Demek dedim, bu, saraydaysa dışarıya, dışarıdaysa saraya kaçıp yok oluyor...

dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Ayda Bir Çıkar

Yeni dizi

Sahibi : **Salim ŞENGİL**

Sayı: 3 - Cilt: 8 - Haziran 1961

Yazı İşleri Sorumlusu : **N. ŞENGİL**

İdare yeri : Rüzgârlı S. Ove han. Da. 4 - ANKARA

Tel : 11 98 29

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere % 20 Öndirme yapılır.

İlân şartları : Santimi 12 lira
Sürekli olarak 6 sayı verenlere 0/0 10, 12 sayı verenlere ise 0/0 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :
Resimli Posta matbaası Lmt. Şirketi — ANKARA

Benâl DEMİREL

FASULYEDEN BAŞLAMAK

Otelin bekleme salonu aynalı.— Bir saattir bekliyorum.— Yukarıda kocaman ışıklar. İçerde bir vals çalınıyor. Eski bir vals. Ben bu valsi çocukluğumdan bilirim. Büyük bir lokantaya ilk gidişimde işitmiştim. İçimde delice ışıklar yanıyor. Tavandakileri kırmak yerine benim kileri yakmak istiyorum. Sonra koşmak, içimdeki tüm alışılmış anılar tükenenedek koşmak istiyorum. İçimin boşaldığı yerde durmak, başka kırmızı bir noktadan yeniden başlamak istiyorum.

Yeni noktam fasulyeden başlamalı.

Karşımda iki kocaman ayna. Arkamda müracaat bürosu. İki adam, üç adam. Biri esmer, yakışıklı. Çoktandır, görüyorum o adamı. Bu otele gidip geldikçe. Oysa bugün başka...

«Herkes fasulye yer.» diyor adam. Bozuk bir Ermeni şivesi. «Herkes fasulyeden başlar önce.»

Adamın sesini kocaman aynalardan işitiyorum. Bakma şu aynalara. Olmuyor işte. Yapamıyorum. Önümdeki masanın siyah damarlı pembe mermerinde baş dönmesi gibi birşey. Adam uzun, ince. Gözleri, aynadan gözlerime giriyor.

«Sonra» diyor adam. «Yavaş yavaş başka şeyler de yeriz. Fasulyenin iyisini yeriz. Birinci kalitesini yeriz. Et yeriz. Beyin yeriz. Güzel şişelerden içki içer, pahalı balıklardan yeriz.»

Bu valsi ben hangi lokantada işitmiştim?

Bildiğim lokantaların isimleri, kocaman halının bejinde katılıp kalıyor.— Bu vals kolalı gömlekli, siyah kravatlı, adamların, elbiseleri pullu kadınların gittiği lokantalarda çalınır. Bu lokantalarda iyi yemekler yenir. Kuru fasulye yiyen pek olmaz. Besbelli ben de yememişimdir. Çünkü o lokantada bu vals çalınıyordu. Oysa ben fasulyeden başladığım günü hatırlamak istiyorum. Adam: «Herkes kuru fasulyeden başlar,» dedi. Gerçi bu yanlış da olabilir. Gerçekten de benim yaşamımın başlangıçında kuru fasulye yok.— Ayna yine gözüme doluyor. Adamın gözleri pırıl pırıl'

«Ben de fasulyeden başladım.» diyor. Aynaya çakılıp kalıyor. Benim

niye öyle olmadı?.— Fasulyeyi önce az yağlı, sonra orta yağlı yemek. Sonra da havuçlu, vita yağlı, sana yağlı.

Kapının sesi aynamı, fasulyemi bozuyor.

«Buurun Mösyö. İsminiz?»

«Claude Duchemin»

Mösyö Claude Duchemin gidecek başka otel bulamamış mı?— Odasına çıksa ya. 26 nolu oda. Balkonlu yani Denize bakan yerde. 26 nolu odada Mösyö fasulye yemiyecek ya. Neme gerek benim. Oysa kurtulamıyorum fasulyeden. Mösyö'nün odasına bir servis masası girdiğini düşünüyorum. Bir tabak dolusu fasulye olacak. Mösyö ekmeği kopacak, suyuna batıracak, çatalı alacak, fasulyeyi yiyecek. Fasulye etli olacak. Kuşbaşı etli, iyi yağlı, iyi pişmiş.. Mösyö, yaşamına kuru fasulyeden mi başlamış, etli pilâvdan mı? Aklımdan gidip sormak geliyor. Oysa ben Mösyöyü önceden tanımıyorum ki. Bu illeti kafama danışma bürosundaki yakışıklı adam soktu. İnsan birşey istedi mi onu yapabilmeli. Ben istediğim zaman ışıkları söndürebilmeliyim. Sen istediğin mavi bardakları kırabilmelisin. O sokakların en kalabalık saatinde kaldırımlara oturabilmeli.

«Çoğumuz fasulyeden başlarız. Oysa sonuçlar ayrı olur. «Demin giden adam var ya. Onunla aynı mahallede otururduk. Annelerimiz her Salı ucuz fasulye almak için pazara giderlerdi. Ben et yemeğe, pahalı iç ki içmeğe ondan önce başladım. Bir fabrikada çalışıyordum. İşim iyi gitti. O, pis lokantalarda yemek yerken, ben kolalı örtülü masalarda oturuyordum. Sonra o da iyi bir iş bul du. İki senede zengin oldu. İki kere evlendi. İki çocuğu oldu. Şimdi de bir kapatması var. Kadına kürkler, hediyeler alıyor. Geçen gün otele getirmiş. Oda vermediler. Beni gördü. Bozuldu. O, başka doğrultuda yaşamında mutlu olamadı. İşte böyle. Başlangıçlar aynıdır. Sonuclar değişir. Bazı kere isetdiklerimiz, bazı kere istemediklerimiz olur.» Duymuyorum adamın dediğini, bundan öte. Yine kapı açılıyor. Halıda başlangıcı bir, sonucu ötekilerden ayrı bir insan karaltısı.

«İsminiz?»

«....................»

Aynada yine adamın gözleri. Ayna yuvarlak, büyük. Oysa, benim özlemlerim içine sığmıyor. Oymadan arta kalan, halıya, eski valse karışıyor. Yaşamını bu noktada kesmek istiyorum. Sonra fasulyeden başlamak.

Şehir içinde oturacağım. Evin, ağaçsız, salt toprak bir bahçesi olacak. Akşama dek çamurdan fırın yapacağım. Sonra ağaçlık bir ev girecek yaşamıma. Bağlık, bahçelik olacak. Sen gireceksin mutlu ağaçlarıma. Seni seveceğim. Kocaman gözlerin olacak. Rengini bir türlü anlıyamıyacağım. Kahverengi veya siyah. Bir haziran ayının 29 uncu gününü hatırladıkça ağlamıyacağım. Vitrinlerdeki kocaman yapma bebekleri gördükçe de ağlamıyacağım.

En yüce güzellikler üstüne ışıyan en parlak güneşlere yakarıyorum. Eğer yeniden fasulyeden başlasaydım, kocaman gözler üstüne mutluluğumu kendi ellerimle bozmazdım.

Santral memurunun sesinde yaşadığım noktaya dönüyorum.

«Ankara telefon...»

Başlangıcı fasulye, sonu bütünüyle değişik olan yaşamanın bir noktasında bir Ankara telefon var.

Sizin noktalarınız ne yönlerde bilemem.

Geçen ayın içinden

YAS! — 1 Mayıs günü İstanbul'da bir tren kazası oldu. Ankara Radyosu bu acıklı olay üzerine programlarını değiştirdi. O kadar ki söz yayınları bile yapılmadı o gün... Bunların yerine Radyo ya sustu, ya da klâsik Batı müziği ile alaturka saz eserleri çalındı. Ankara Radyo'sunun yas proğramları herkesce bilinir. Herkesde yas müziği diye neden senfonik müziğin seçildiğini merak eder. Batı Müziği yas müziği midir? Radyo'da Batı müziğinden anlıyan kimseler varsa bunun böyle olmadığı da biliniyor demektir? Eğer sorun, «ciddî» müzik çalmak, eğlence müziğinden kaçmaksa, demek ki alaturka müzikte de sadece bazı saz eserleri «ciddî» sayılmakta! Tanrı'nın günü Ankara Radyosu «gayrı ciddî» müzik yaymaktadır. Söz yayınlarına gelince: Saat 19.00 dan sonra, günün olayları, olayların yorumları, Kıbrıs haberleri, saat 22.00 de de kitap haberleri vardı. O akşam bunların hepsi kaldırıldı. Olayları yorumlıyan saatte neden tren kazası dolayısiyle bu işin uzmanları konuşturulmadı? Kıbrıs haberlerinin yasa aykırı nesi vardı? Kitap haberlerine acaba hep mizah kitapları mı tanıtılıyordu ki o da sakıncalı görüldü? Bunları bizim anlamamız, radyocuların da açıklamaları güçtür. Hiç kimse bu olağanüstü yas programlarını beğenmez. En acısı, Radyo'daki Batı müziğinin azlığından, üstelik bir süredir saat 22.00 den sonra da alaturka müziğe bol bol yer verilmesinden yakınanlar : «Bu gidişle, Batı müziği dinliyebilmek için sık sık kaza olmasını mı diliyelim?» diyerek acı espriler yaptılar.

DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ! — Hep onun özlemiyle yazar dururuz. Oysa, var... Hem de Ankara'nın ortasında, Ulus Alanı'nda... Akşam üzerleri bu alanda bir takım D.P. artığı gazete kâğıtları satılır. Kulak kabartırsanız çocuklara şunları bağırttıklarını anlarsınız : «Beraet eden sekiz milletvekilini yazıyor!», «Meclis'te kavga çıktığını yazıyor!» v.s. Batı ihtilâl evresinde, siz makinanın başına oturduğunuz zaman, ihtilâl düzenine zararlı olmamak için düşünür, düşünür, sonra yazarsınız... Siz ki, 27 Mayıstan önceki günlerde adı Tahkikat Komisyonuna gitmiş yazarlarsınız... Oysa; 27 Mayıstan sonra birer deliğe sinmesi gerekenler işte böyle, başkentin orta yerinde, eski ağalarının suçsuzluğunu propoganda ettirirler...

DİL ELEŞTİRİCİLİĞİ HERKESİN İŞ OLDU! — Gazetenin ilk sayfasında, erkek suratlı bir kadın fotografı... Bu, gazetenin dedikoducu kadınıdır... Herkes mahallede yapmaz ya dedikoduyu, kimi bir gazetenin baş sayfasına kurulur, oradan saçar yavanlıklarını... Sırası gelmişken, bu erkek suratlı kadınların bir bilmece olduğunu da söyliyelim... Kimisi, imzaya bakar da, yok canım der, bu, eski günlerin pek bilinen bir kadın yazarıdır; kimisi, fotografta bir erkek yüzünün saçla çerçevelendiğini sanır... İşte böyle bir dedikoducu, tutmuş dil özleşmesiyle alaya kalkmış... Öyle ya, onun da ağzında dili var; eline bir de kalem tutuşturmuşlar... Ama, neden örneğin tarih araştırmalarından söz açmaz? Türk Tarih Kurumunun Belleten'ini de bir yoklasın... Belki, ömrü boyunca duymadığı bilim adamlarının adlarından bir şeyler çıkarır... Hikâye ederler ki Napolyon çizmelerini boyatırken boyacı (koca imparator çizmelerinin boyandığını görmüş müdür, inanılmaz ya, temsil!-) kalkmış, askerlikten, tabiyeden söz etmeye, işte o zaman Napolyon : «Çizmeden yukarıya çıkma!» demiş...

«KOMÜNİZM TEL'İNİ» — İtalya - Habeş savaşı günlerinde Cemal Nadir Güler'in şöyle bir karikatürü yayınlanmıştı : İtalya'da bir ilkokulda öğrenciler, sınıfta : «Viva facista, miting isteriz, kahrolsun İngiltere!» diye bağırmaya başlarlar. Yaşlı öğretmen gözlüğünün altından bakarak : «Ne o bambinolar, der, yine derse çalışmadınız galiba«»

Geçen ayın içinde İstanbul'da bir «komünizm tel'-in» mitingi düzenlendi. Ama, General Faruk Güventürk amacı başka olan bu gürültüyü çabucak önledi. Düşünün, bu patırtı tam da 28 Nisan yıldönümünün provaları yapıldığı günlere rastlamıştı. Elebaşıları ise Kısakürek'in müritleriydi. Açıkçası, gerici takımı 28-29 Nisan 1960'ın anısını gölgelemek istiyorlardı.

Bizde komünizmi ileriye sürerek, yukarıda anılan «bambinolar» gibi yaygara koparmak geçer akçadır... Bu kalkanı eline alan, onun arkasından devrimlere istediği gibi saldırır.

Türkiye'de komünizme karşılığın bir «erdem», bir «üstünlük» olmadığını anlamak, anlatmak gerekiyor artık... Türkiye'de yaşıyan milyonlar içinde komünizmi bir tehlike olarak görenler her halde bu «bambinolar» dan ibaret değildir. Milyonlar içinde bir kaç bin kişinin yurtsever sayılması, geri kalanından kuşkulanılması aşağılık bir tutumdur.

Vaktiyle Bağdat'ta, düşünce özgürlüğünün egemen olduğu günlerde, açık tartışmalarda önce şu ilke ortaya konulurmuş : «Tartışmalar sırasında Kur'-an'dan âyet gösterilmiyecektir» Biz de, tartışmalarımızda aynı ilkeyi öne sürmek zorundayız : «Bana komünist demiyeceksin!» Yoksa, elde böyle alçakça bir silâh olduktan sonra vur vurabildiğin kadar!

«Komünizmi tel'in» maskesi altında gerçek değerleri yok etme amacını güdenler, bu ülke için gerçek tehliked'irler... Buna göre ne yapılacaksa yapmalıyız.

İLKOKULLARDA MEHTER TAKIMLARI — Geçenlerde gazetelerden birinde, önlerinde yeşil bayrak taşıyarak dolaşan ilkokul mehter takımlarından birinin fotografını yayımladı. Ama, ayıplayarak... İlkokul öğrencisi al bayrağı öğrendiği çağlarda eline yeşil bayrak tutuşturanların, yaptıkları işin ayırdında olmadıkları anlaşılıyor. Mehter âdetini canlandıran, düşük Cumhurbaşkanı Bayar'dı. 27 Mayıs devrimi, Mehter'i tatil edecekti. Mehter, İmparatorluk devri bandosudur. Bizim de, örneğin İngiltere gibi, eski kılıklara, eski âdetler törenlerde yer vermemiz için henüz gerekli zaman geçmemiştir. Sarığa, cübbeye meraklı olanların ağzının suyunu akıtan mehterleri çocuklarımızın kafasına olsun sarmamalıydık. Oldu bir kez... işte şimdi, al bayrağımıza rakip bir yeşil bayrak çıkıyor ortaya... Hem de kentlerin kalabalık caddelerinde dalgalanmak tehlikesi gösteriyor.

Birisi kalkmış, geçen yıl Bayar'ı «tarih şuuruna sahip devlet adamı» diye övmüştü. Sırf böyle şeyleri ortaya çıkardığı için... «Tarih şuuru», tarihi iyi bilmek, tarih olaylarının nedenlerini, sonuçlarını iyi kıyaslamakla kazanılır.

Hadi bakalım; şimdi de yeşil bayrağı yasak etmek için çare aramakla uğraşacağız...

ÜNİVERSİTELİ VE EĞİTİM KONUSUNDA OTURUM — Geçen ayın onüçünde Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde yapıldı. Abadan'ların ,Fakir Baykurt, Bülent Ecevit, Turan Feyzioğlu, Mahmut Makal, Aydın Yalçın'ın da katıldığı oturumda nedense hep bir ihtiyatlı olma kaygısı başattı. Belki bu yüzden olacak, Nermin Abadan'ın, oturumu tam bilimsel bir açıdan açmasına karşın, -en faydalı konuşma da bu oldu- hemen ardından söz sırası gelen Yavuz Abadan'dan başlıyarak konu kişisel meseleler ve bilim yöntemine dayanmıyan yorumlar durumuna sokuldu. Fakir Baykurt'un bunun dışına çıkmayı başardığını da söylemeli.

Bilim ve sanat adamları olarak dinleyicilere tanıtılan konuşuculara bilimsel yetkisi olmıyan Ahmet Yıldız'ın başkanlık etmesini; gerçek bilim ve sanat anlayışıyla bağdaştırmak bir hayli güç. Bunu, yeni hazırlanan Eğitim Kanunu tasarısını savunan konuşucuların «Her şeyi devletten bekliyoruz, halk yapmalı asıl bu işleri» sözüyle bağdaştırmak ise daha da güçtür.

Bunları bir formalite işi olarak almamalı. Basit görmemeli. Atmalı bu alışkanlıkları. Kötü alışkanlıkların iyiniyeti zor duruma sokacağı açıktır. Nitekim başka kötü bir görgüyle, görevi yalnızca oturumun başladığını bildirmek olan Köycülük Kulübü başkanı öğrenci, oturuma yön vermek istercesine 15 dakika konuştu. Başkanın da 15 dakika süren konuşmasından sonra bilim ve sanat adamlarına söz sırası geldi. 2 saatle sınırlanan oturumun dörttebiri böylece alınmış oldu.

Daha önce de Türkiye'de eğitim atılışları yapılmış, fakat tutmamıştır. Ayrıca ülkemiz de tek başına tartışılabilecek, özgürlüğünü almış konular var mıdır, yoksa her şey hâlâ bir söz halinde midir? Böyleyse niye böyle?

Bunlar konuşulmadı. Nermin Abadan'ın başlattığı Bay Kurt'un sürdürmek için direndiği bilimsel yöntem bırakılmasaydı belki söz buralara dayanırdı.

Bir de konu meselesi var. Konu dışına çıkmak kaygısı. Galiba dünyada yalnız biz, her konuyu bir kesit kabul edip, soyutluyarak halletme yöntemini uyguluyoruz. Ha gayret dünyaya yeni bir anlayış kazandırabiliriz.

Oturumu Orta Doğu Teknik Üniversitesi Köycülük Kulübü düzenledi.

Salonu iyi izliyenler arka sıralardan, gençlerin resimlerden çok iyi tanıdıkları, bükülmez bir kolun söz istemek için kalktığını ve sonuna kadar hiç inmediğini gördüler. Oysa parmağı tam kürsüsünün üstündeydi.

Ne yazık ki, her fizik gibi, insan fiziği de sınırlıdır.

TEŞEKKÜR! — **Dost**'un yeni biçimi okuyucularımız arasında iyi karşılanmış. Geçen ay aldığımız mektuplar bize bunu anlattı. Teşekkür ederiz. **Dost**'un yeniliği sadece «biçim kaygısı» nın sonucu değil. Biçim ile içerik (muteva) birbirine çok bağlı ögelerdir. Okuyucularımızın sevgileri bu düşüncelere dayanıyor. Biz de, bundan yüreklenіyoruz. **Dost**, bütün dostlarına sevgilerini yollar.

---

yangın çiçeği

Ellerinde derin çiçekler açacak
Bir yangından koparılan
Tavuklar gezmiş gibi karda

*
* *

Odanda ikindi ışığının kuşları
Uçuşan rüzgâr'la perdelerinden
Halıya, duvara, vazoya konan
Alnına, mavi gözlerine konan

*
* *

Yoksul parklara halk çiçekleri serpen
Bir rüzgârın parmaklarıdır
Yaz günlerine martılar serpen

*
* *

Büyüyüp küçüldükçe deniz pencerende
Taranmış saçlarıyla parmaklarında rüzgârın
Korkular sıcak yanaklarında bir leke.

*
* *

Soluyor ellerinde yangın çiçeği
Yakında ölümün çiçekleri açacak
Halıdan su içer gib geyikler.

Engin GÜNÇE

Cengiz Görürse Yaşamam

Nevin İŞLEK

Dedem, onu karlı bir okul dönüşü, üç kafadarıyla mezarlıklı yokuşta suç üstü yakalayıp. trabzana bağladığındanberi söylüyordu bunu: «Cengiz görürse yaşamam!» Açıkça, yiğitçe söylemiyordu ama; homurdanıyordu. Öyle ki, dedem tam yanından geçip te ona arkasını döndüğü, mutfağa ya da oturma odasına yollandığı sırada, bir makine çabukluğuyla boşaltıveriyordu ağzından diyeceğini.

Camekânlı odadaydım ben; dedem az önce onu yaka-paça eve getirip, annemden sakalını titrete-titrete çamaşır ipini istediğinde, sedire oturmuş, kışlık bir giysi dikiyordum bebeğime. Camekânın ardından sıcak, sessiz, seyrediyordum olup-biteni.

Konsolun dibindeki mangalın artık kırmızıya dönüktü tüm kömürleri ya, hâlâ mavi duman çıkıyordu limon kabuğundan. Mangalın altından Mavuna'nın kara halkalı kuyruğu taşmıştı dışarıya; arada da uykulu, keyifli bir pençe çıkıyordu dışarıya gerinerekten.

Oturduğum yerden, saçlarının uçuştuğunu görüyordum onun. -Dedem, onu oraya bağlar-bağlamaz, sokak kapısını açmıştı ardına-kadar. Tırabzan tam karşısındaydı kapının, arada küçük bir sahanlık vardı yalnızca. Kapıyı mahsustan, kafadarları onu öylece görsünler diye açmıştı ardına-kadar. — Bir eli de dışarda kalmıştı; anlamsız, gülünç biçimdeydi kısıldığı ipin ik dolambacı arasında; kara paltosunun üzerinde daha belirgindi üşümüşlüğü: Mosmor, kıpkırmızı, nerdeyse kan fışkıracakmış gibi şişkin. Kulaklar ıda kızarıktı. Gözleri, o çakır gözleri çakmak-çakmaktı öfkesinden.

«Bak, söylüyorum» dedi gene ordan, tırabzandan.

Dedem, mekik-dokuyordu mutfak la oturma odası arasında. Camekânın önünden, elleri arkasında, kaşları çatınmış, başı iyicene önüne eğik geçişini görüyordum dakkada bir.

«Sonra söylemedin deme, bak söylüyorum gene...»

Arkası dönüktü dedemin ona, mutfaktan yanaydı yüzü. Onun yüzü de dedemden yana.

— Dedem, arkasını döner-dönmez dedemden yana oluvermişti yüzü.-

«Duydun mu? sonra söylemedin deme, bak söylüyorum şimdiden, Cen...»

Sert bir dönüş yaptı dedem, gene oturma odasından yana oldu yüzü. Ve tırabzanda, el-çabukluğu bir dönüşün uslu, suçsuz sessizliği bir çırpıda.

Süpürülmüş, derlenmiş, sıcak, limon kokuşlu odanın rahat köşesinde, una bulanmış gibi karlarla örtülü bahçemizi görüyordum öbür yandan. Cengiz'lerin bize dönük o küçük, sevimli pencerelerinin kenarları, köşeleri bembeyaz olmuştu. Tıpkı da, kardeşlerimin geceli-gündüzlü uğraşlarıyla sergiye yetiştirdikleri pembe elişi-kâğıdı kaplı evciğin pencerelerine benzemişti. Hem, pamuktan da değildi bunlar o yapıştırdıkları gibi; gerçekten kardı, kütür-kütür, el-değmemiş kar.

Mutfakta annemle babam, pencere kenarlarını onarıyorlardı. — Babam, her nedense gitmemişti o gün işine. — Her çekiç vuruşta, camekânlar sallanıyordu zangır-zangır. Ötekiler — öteki kardeşlerim — oturma odasındaydılar. Doğru-dürüst, çantalarını, üstlerini-başlarını adam gibi kollayarak vaktinde dönmüşlerdi evlerine. Böyle bağırmıştı dedem demin. Onu oraya bağlayıp, anneme titrek elleriyle çantasını -yokuşta kızak yerine kullandığı okul çantasını-, o güzel yepyeni çantadaki sıyrıkları gösterirken böyle bağırmıştı bar-bar. Ama gene de -işte buna aklım ermiyordu hiç-, usluluklarına ödül, oturma odasından bir adımcık olsun atamamışlardı dışarıya geldiklerindenberi. Okul önlüklerini çıkarttırır-çıkarttırmaz, onları, her vakitkinden daha sert davranarak, kara tahtadan, yüksek, eğik yazı masalarına oturtmuş, «akşam yemeğinden sonraya ödev-mödev kalmayacak, anladınız mı!» diye gürlemişti dedem.

«Duydun ya, her neyse, son bir defa daha söyliyeceğim gene.» dedi tırabzandaki. «Cengiz görürse yaşamam! İşte bu kadar! Bari söylemedindi, falandı-filândı demezsin sonra.»

Dedem hiç duymuyor gibiydi; boşuna söyleniyor gibime geliyordu bana yâni. Kulağının dibinde söyleniyor sayılırdı hemen-hemen ama hiç duymuyor gibiydi dedem. Sağırlığı falan da yoktu oysa.

«Sonra... anlarsın ya sonra...»

Dedem hiç duymuyor gibiydi ya, o da hiç söylenmiyor gibiydi dedem dönüşünü yapıp tam yanından geçtiği sırada. Daha bir saniye öncesinde, gözlerini devire-devire vırvırlayan, taş-çatlasa o değilmiş sanılırdı.

Bahçede karlı dallara kuşlar tünemişti Kuşcağızlar. Öyle büzüşmüşlerdi ki, kafaları kaybolmuştu gövdelerinde. Acaba sofa da soğuk muydu bahçe kadar? Soğuktu besbelli. El-

leri, kulakları kızarmazdı yoksa böylesine. Yaptıklarını unutabilsem -hele o son, dedemin İstanbul'a gittiği gün, yüzüme zorla kömür sürüp, kara bir esirmişim gibi iskemleye bağladığı günkü onu... tepemde dikilmiş, ekmek bıçağını sallarkenki gözlerinin çakırını onun...-, iyiliğini istediğime inandıracaktım kendimi biraz. Çok değil, paltosunun yakalarını şöyle bir kaldırmak sadece; şöyle... kulaklarının kırmızısını örtecek kadar ...Hayır ama! unutamıyordum, aksine, tırabzana baktıkça hatırlıyordum daha çok - burnumda hâlâ duruyordu üç sıyrığın kabukları. Annem bile engel olamamış, başa-çıkamamıştı onunla. Anneme bile sallamıştı ekmek bıçağını. Nasıl korkmuştum, nasıl! Tiril-tiril titremiştim. Sonra, neden sonra iskemleden kalkabilince, bazı çamaşırlarımı değiştirmişti annem-; sıcak, limon kokuşlu bir bencillikle. Hele göz-göze gelince. Daha artıyordu göz-göze gelince camekân ardının sıcağı, limon kokuşluluğu. Biraz çokça sıcak geliyordu bana hattâ; gözlerimi hemen kaçırıyordum gözlerinden, fazladan bir-iki iğne daha batırıyordum elimdeki giysiciğe çabuk-çabuk.

«Son bir defa daha söyledim işte! artık gerisini...»

Mutfak kapısında annem göründü. Tedirgindi yüzü. Oturma odasına yollanan dedeme acele bir göz attı, sonra ayaklarının ucuna basa - basa, ses etmemeye çalışarak tırabzana koştu. Ne yapacak diye merakla baktım. - Böyle bir durumda birşey yapabilmesi olağan değildi çünkü; dedemin egemenliğini şiddetle yönettiği böyle bir durumda. - Pek bir şey yapmadı. Paltosunun yakalarını kaldırdı sadece onun. Parmaklarına özgü bir yakışıklıkla, bir çırpıda yaptı bu işi; bir çırpıda kulaklarının kırmızısı kayboluverdi. Sonra tekrar dedemden yana bir göz atıp, peri gibi yokoldu göründüğü kapıda.

«... Her iş bittikten sonra artık gerisini sen düşünürsün!»

Annemi bahçede görüyordum şimdi de. Ayaklarındaki koca şosonlar derin, kara kuyular açmışlardı cevizin dibine kadar. Devrik bir portakal sandığının karını silkeliyordu oracıkta eğilmiş. Bir elinde de gazete kâğıdı. Anladım. Ve sevindim anlayınca. Kuşlar da sevineceklerdi birazdan anlayınca. Kuşcağızlar.

«Diyeceklerim bitti» dedi tırabzandaki.

Cengiz'lerin penceresinde annesi göründü Cengiz'in. Camı açtı - camdaki karların keyfi kaçtı, bizim bahçeye döküldüler pıtır-pıtır -; o küçük, karlı camı.

«Günahı da benden gitti böylece.»

Anemle konuşuyordu Cengiz'in annesi. Üzgün-üzgün, çabuk-çabuk konuşuyordu. Daha da çabuk konuşsun istiyordum ben; kuşlar sabırsızlanıyorlardı çünkü. Kafalarını çıkarmışlar, dallarından aşağıya, portakal sandığına uzatmışlardı boyunlarını. Daha çabuk konuşsundu da, annem de daha çabuk çekilsindi cevizin dibinden.

«Az önce,» dedi tırabzandaki, «diyeceklerim bitti demiştim ya, bari oldu-olacak cabadanını da söyliyeyim de ondan sonra bitmiş olsun. Al işte, sana yeminle diyorum ki bu son: Cengiz görürse ya-şa-mam!»

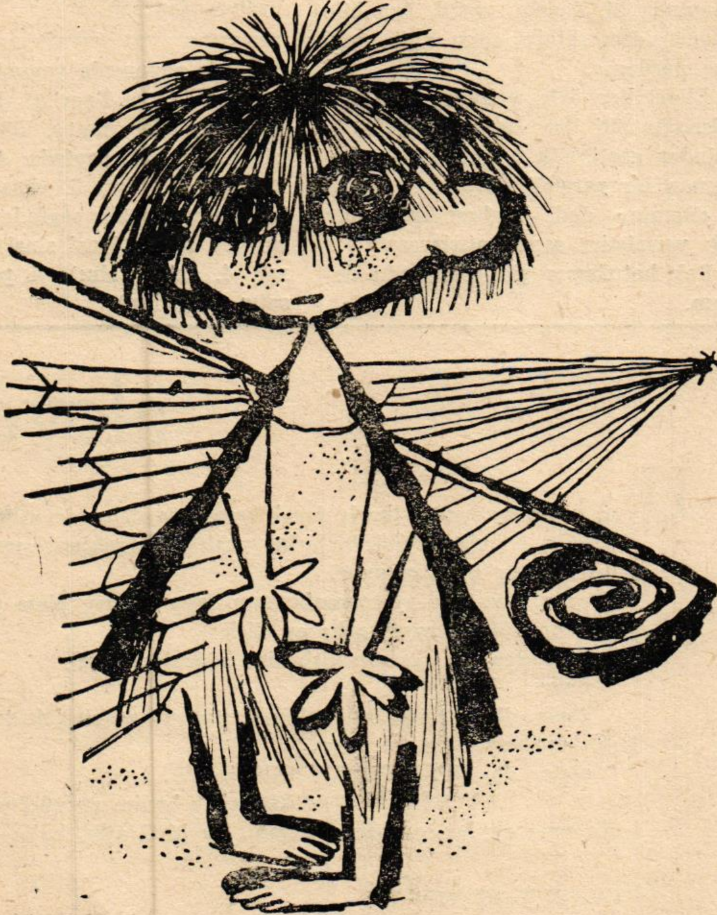
Giysi bitmek üzereydi elimde artık. Bir sap ipliklik işi kalmıştı çokçok. Bir sap ipliklik ya, tükenmişti makaramdaki. Dışarıya, o soğuk sofaya çıkmam gerekiyordu, raftaki dikiş sepeti için.

Soğuktu dışarısı gerçekten. Hadi o tırabzandaki için neyse, fakat dedem için, bir öfke için, gereksiz soğuktu doğrucası.

Alacağımı çarçabuk alıp - tırabzana kaçmak bir göz olsun atmadan - tekrar sıcağa, camekân ardına koşarken, yolumun üstünde dedemle çarpıştım birden. O zaman, iyicene yakından gördüm öfkesini. Çok korktum. O bir an, kaybolur gibi oldum çatık kaşlarının ormanında.

«Ayak altında dolaşma!» diye payladı beni. «Gir, kakıl bir yere!»

Girdim. Kuş seslerini hıncahınç içerde buldum girince - öyle hıncahınç ki, gözümü kapatsam ilkyaz sanacaktım -; annemi bir de. Elinde maşa, kömürlerini derliyordu mangalın. Mavuna, mangalın altından çıkmış, pencere başındaydı. Çenesini düşürmüş, kuşları seyrediyordu söylenerek. Bebeğim, sedirin üstünden çıplak, sabırsız, üşümüş bana baktı. Şaşılır bir vurdumduymazlıkla başımı çevirdim. Ne yapayım, hiç

canım çekmiyordu şimdi giysisini elime almayı.

Sedire, yerime iliştim. Ordan küskün, dedeme baktım. Ve elimde olmayarak kinli biraz da.

Haksızlıktı bu evet. Ötekiler için de... O, geldiklerindenberi oturma odasından çıtları çıkmayan ötekiler ve işte dedim de ben... günahını çekiyoruz gibime geliyordu bana onun, şu tırabzandakinin. Doğru muydu ama bu? Oysaki demindenberi camekân ardından - sıcak, mutlu, sessiz - suçsuzluğumu duymuştum en çok. Suçsuzluğumu bir koz gibi oynamıştım ona sessizce karşıdan.

«Gördün mü, bak Cengiz hastalanmış» dedi annem. Kapıdan çıkıyorduk. «Anne sözü dinlemeyip, bu soğukta sokakta oynadığı için hastalanmış. Bak şimdi ne fena, okulundan da, arkadaşlarından da, güzel oyunlarından da kalmış, yatakta yatıyormuş ateşler içinde.»

Annem çıkınca, «Cengiz hastalanmış ha!» dedim kendi-kendime. «Cenciz hastalanmış demek!» Sonra dedeme ve tırabzandakine baktım dedemden sonra. En sonra da güldüm bir kurnaz tilki gibi.

Dedemi kollamalıydım şimdi; bir yere yönelip te ortadan kaybolduğu o süreyi. O sürenin çabukluğunca bitmiş olmalıydı iş. Yâni dedem tekrar göründüğünde, ben gene camekân ardında usul, sessiz...

Tam sırasıydı... Kapıyı açıp, dışarıya süzüldüm usulca. Tırabzandaki, yakalarının üstünden yalnızca gözleriyle - gözlerinden aşağısı bir un çuvalından farksızdı; sıkıca bağlanmış şişman bir un çuvalından - bana bakıyordu: umursamaz, yüksekten, kötü-kötü. Bir değişme beklediğim yoktu gözlerinden. Gözleri, «o» demekti «kendi» demek. Bir şey yapacağımı sanmıyordu hiç. Bir şey yapabileceğimi. Aklından bile geçirmiyordu.

Yanına, tırabzana yanaştım. Dedemin görüneceği kapıya, mutfak kapısına sıkı bir göz attıktan sonra, başımı kaldırıp, gözlerinin içine baka-baka yarım bir dönüşe başladım çevresinde. Hep öyle ilgisiz, yüksekten bakıyordu bana: gücünü yitirmiş yaralı bir yavru kaplan gibi. Ayakkaplarından, paltosundan süzülen karlar, bir derecik yapmıştı ayaklarının dibinde. Dedemin görüneceği kapıya acele bir göz daha atıp, gözlerimi, bir pergelin merkez ayağıymışçasına onun gözlerine saptayarak yeni bir yarım dönüşe başladım çevresinde tekrardan. Bir şeyler sezebilmişti evet şimdi. Ne var ki, yediremiyordu belli etmeye bunu, hâlâ ilgisizliğini diretiyordu. Vakit olsa, daha epeyi direttirip keyiflenecektim ya, yoktu vakit; elimi çabuk tutmalıydım.

«Cengiz seni görmiyecek!» dedim birden.

İlgisi, yapma ilgisizliğinde daha bir arttı.

«Sen istesen de, görsün diye ölüp-bayılsan da göremiyecek Cengiz seni.»

İlgisizliğini bir anda unuttu. Alnı kırıştı, gözleri dalgalandı, sonra mutlulandı, duruldu.

«Olabilir.» dedi. «Bugün sınıfta yoktu, ama...»

«Yatağında ateşler içindeyken nasıl sınıfta olabilirdi ki?» dedim. Sözümün ardından yüzüne bakıp, bilgiç, gizemli sustum hemencecik.

«Yemin et!» dedi.

Gülümsedim. Tam zamanında açılıyordu mutfak kapısı. Öyle tam zamanında ki, dedem değil, ben bile inanacaktım sofaya adım atamadığıma nerdeyse.

Elleri hep öyle ardında, hep öyle ağır-ağır, iki kat, çatık, camekân önünden geçti. Güçlü ama akılsız, kocaman bir yaratık gibiydi.

«Demin,» dedi tırabzandaki, «bir söz vermiştim sana hatırlarsan.»

Pek hatırlamış görünmüyordu dedem.

«İşte şimdi de geri aldığımı söylüyorum sana o sözümü. Kim görse umurumda değil artık... duydun mu? kim görse...»

Karşıdan, bana acele bir göz kırpıp, güldü bıyık altından,

«Cengiz bile görse hattâ...» diye ekledi sonra.

Dedem birden durdu. Sonra gene ağır-ağır - herşeye rağmen, acınacak bir durumu vardı - yürüyerek sahanlığı geçti. Sokak kapısını kapadı. İkimiz de - tırabzandaki ve ben - birbirimize baktık. Sonra gene ağır-ağır geri döndü, tırabzanın önünde durdu. - İkimiz de birbirimize bakamıyorduk artık. -

«Tabiî... sıkı mıydı?» dedi ona, tırabzandakine. İpeklerini çözmeye davranmıştı. «Yaşamayıp ta ne edicektin kerata?»

İşte o zaman - dedemin, koltuklarını kabarta-kabarta, bir okşayış gibi ağzından çıkardığı o «kerata» sözcüğünden -, sıkı yönetimin kalktığını - bir süre için tabiî - anlayıverdim. Ötekilerin hâlâ çıtları çıkmıyordu oturma odasından. Hâlâ bilmediklerini düşündüm, camekân ardından sabırsızlanarak.

Geçen sayımızda yayımlanan arkadaşımız Güner Ener'in hikâyesinde bazı yanlışlar olmuş. Düzelterek özür dileriz. 21. sayfada: 4. paragraf, 1. satır. (Vardır) 5. paragraf, 2. satır (Salınan), 22. sayfada: 1. paragraf, 17. satır (Sinsî sinsî). 3. paragraf, 4. satır (alnı). 4 paragraf, 8. satır (dayadım).

---

alcyone

Uyur, uyur, ey uyur o karlı doruklarında sevdam bir usun ve
dokunur, iki vücut gibi, birbirine paslı gözkapakları; sıcacık,
gıcırtılı... ey uyur o, uyur,
ve o, tavusu o ay kumsallarının, ıssız kokusu elma çiçeğinin, en gök, kurşunî gök; ey dişi,
ve o, sen, en aksoylu kişi, nice böğürlü hayvan
uyur
derin, dipsiz düşlerinin çılgın tortusunu ve en çok denizlere benziyen o kekre suyu.
«İşte» de, «EY İŞKENCE EDEN
EY CELLÂT TANRI», «işte benim yeryüzündeki işim: uyumak bu sonsuzu, bu şanı, bu kirli aşkı, bu!»

Uyur, uyur, ey uyur O.

Özdemir İNCE

Dost'tan Mektup

Bugünlerde, - belki de soyut şiire bir tepki olarak, (soyut şiir sözü deyimi de ayrıca konuşulabilir) - yeniden, -yeniden diyoruz çünkü bu macera 1940 şiiriyle önceleri de denenmişti- şiirin olumlu olması, açık olması, yurt sorunları üzerine eğilmesi, hiç değilse, insanı yaşamaya itelemesi gereği öne sürülür oldu.

«Olmaz böyle şey» deniyor. Yüzde bilmem kaçı okuma yazma bile bilmeyen bir ülkede, üç beş kişnin anladığı, kimbilir belki üç beş kişinin bile anlamadığı ama anlar göründüğü şiirler yazmak neye? Ortada çözülmesi gereken bunca sorun, onulması gereken bunca dert varken, üstelik yaptığımız devrimle bu türlü etkinliklere elverişli bir ortam da hazırlanmışken, gidip soyut, karanlık belki de anlamsız şiirler yazmanın yeri mi? Üstelik bunlar çoğu kez karamsar da şiirler.»

Biz yukarıda kısaca ortaya koyduğumuz bunca sorudan, öbürlerini geleck mektuplarda yanıtlamak üzere, bu kez yalnız birini seçmek ve onu yanıtlamak istiyoruz. Bunun bir iki nedeni de var ayrıca.

Bir zamanlar, korkunç bir salgın haline gelen, hattâ o günlerde, şiirimizi tanımlamaya kalkan herkesin, pek önemli, pek başarılı bir thème imiş gibi, ortaya çıkarmaktan haz duyarmışçasına bulup gösterdiği bir öz vardı şiirimizde Yaşama sevgisi, İssan sevgisi.

İşte o eski öz, «tebdili kıyafet» ederek bugün yeniden çıkmak istiyor karşımıza Yanıtlamak istediğimiz soru bu.

İlkin şunu söyleyelim, şiir çıkışından bu yana Humaniste'tir, olanakları ve araçları yüzünden ister istemez insan'a yönelmiştir. Ne yapsa onun dışında olamaz. Böylece bütün sorun, çağlara ve dönemlere göre değişen, anlatım ve teknik sorunudur. Aslında, tarih öncesi ve ilk çağ korkularını, karanlıklarını taşıyan bütün dinsel kıssalar, bütün islâm ve hristiyan kıssaları, çoğu zaman korkunç bir kıyıcılığın, bir insana karşılığın izlerini taşır. Dinler -belki de insan zekâsı- geliştikçe, kıyıcılıklar, korkutmalar artar ve düzene girer. Olympos tayfası yardım edenden çok cezalandırandır.

Olsun varsın. Onlar bile insancı bir duygunun niteliklerini taşırlar. En azından tersine örneklerle insana giderler. Kısaca şiirin, daha doğrusu söz sanatlarının insan'dan ayrı düşünülmesi mümkün değil.

On-onbeş yıl önceki dergilerimizi, o günlerde yayımlanmış şiir kitaplarını açın. İki tanesinden birinde mutlaka, şöyle bazı mısralara rastlamanız mümkün:

«Gözümü açtım dünya güzel,
Ekmek umut ve güneş
Senin için bütün bunlar senin için
İnsan kardeş»

yahut,

«Eğer uyumuyorsam sabahlara kadar
İçip içip ağlıyorsam,
Ne aşıkım ne deli
Ta buramda bir yumruk, bir tıkanma
İnsanları sevdiğimden ötürü.»

Bütün bunların bir şiir yükü taşıyıp taşımadığı bir yana, insana, yaşama gücünü nasıl verebilecekleri konuşulmaya değer.

Bu dönemi, bugün en usta bildiğimiz ozanlar bile geçirdiler. Kendi kişilikleri ölçüsünde çeşitli yollarını denediler bu «yaşama sevgisinin». Bugün şiir, insana, başka bir takım insanların anlamadığı, anlamamakta ısrar ettiği bir düzende yaklaşıyorsa, değiniyorsa bütün öbür yolları denediği içindir bu. Başka türlü ona yanaşması mümkün olmadığı içindir. Ve bu önüne durulmaz birşeydir.

İnsana, bir adamın şair olma hevesi ile yaşama gücü aşılanamaz. Ayrıca, herkes, en az ozanlar kadar yaşamanın ululuğunu, güzelliğini bilmektedir. Birinin çıkıp da

«Ey insan kardeşlerim
Yaşamak güzel»

diye hatırlatmasına hiç lüzum yok.

Yaşamak, bütün değerleriyle bir bütündür. Bir takım romantique seçmeler yapmaya ozanın hakkı yok. Ozan bir ukalâ değil bugün, herkeslerden biri. Onun sıkıntısını duyuyor, herkesi tekbaşına bir Ben yapmaya uğraşıyor belki. Az uğraş değil bu. Şu kadar yüzler yıllık dinlerin, ve bütün öbür şeylerin, düşüncelerde kurduğunu değiştirmeye, düzeltmeye çalışıyor, insanı insan yapmaya, kendi yapmaya, tekbaşına kalmaya çağırıyor. Yaşama sevincine değil yani.

Bütün bunların dışında, şiirin görevi, hattâ sadece sebebi, insanlara ne yaşama gücü vermek, ne bu gücü onlardan almaktır. O'nun bir tek işi var; şiir olmak.

Bazı düşünürlerimizin, bazı sanatçılarımızın anlamak istemediği şey de bu galiba. Şiire, kendi gücü, kendi görevi dışında bir görev yüklemeye kalkmak, onu biraz politika, propaganda içinde düşünmek olmuyor mu?

Gerekirse, günü gelirse, kendi gelişim çizgisi üzerinde günü gelirse, şiir, bunları da söyler elbet. Yukarda dediğimiz gibi söyledi de nitekim şiir yılmadan savunacak özgürlüğünü.

N. KIRCIOĞLU— «Şâir-Edip- Yazar P.K. 1280 İstanbul» Sizin önce bazı değerlerin farkına varmanız gerek. Şiirden çok uzak bir ortamdasınız. Çalışın diyelim.

M. ÖNDER : Şiiriniz, etki almanız bakımından umutlandırıcı. Şimdilik sadece biçim yönünden bazı sıkıntılar bulunduğunu ayırdetmişsiniz şiirimizde. Ama yeterli değil elbet. Sizden, geleceğiniz bakımından umutvarız. Daha kendinize göre olun, daha dikkatli olun. Şiiri kuruşunuz, akıllı bir ozanı haber veriyor.

A. Z. ERZİNCANLI : Gönderdiğiniz şiire, mektubunuzdaki anlatıma bakarak size haber verelim; abonelerimiz arasına karışamazsınız.

Şiiriniz dost'a göre değil. Neden biliyor musunuz? Bir kez günün çizgisinde değil. Şiirimiz sizin öğren-

diklerinizden çok ilerde. İkincisi iyi değil. Siz hiç, aruzu denediniz mi? Bir bakın bakalım. Bu kadar kolayınıza gelecek mi? Daha okuyun biraz. Başka ne diyelim?

A. KIRDAR : Gönderdiğiniz mısralar var ya, kendi deyiminizle, -hata etmişsiniz-. Hemen değiştirin bu türlü aktar işi düşünceleri. Bu çeşit sözler, -bir bakıma öz deyişler- düşünceden, dolayısiyle şiirden kaçmanın, belirtileridir. Başka şiirlerinizi bekleyeceğiz. Unutmayın dediklerimizi.

K. EKENER : Sizin adınıza bize mektup göndermiş dostlarınız. Dostlarınızı iyi seçmemişsiniz. Bir ozanın değerini farketmemiz için, bağırılmasına hiç lüzum yok. Sizin «genç gücün başarılı şairlerinden» olup olmadığınızı sezecek, -en azından sezecek- kadar, şiirle ilişiğimiz var. Telâşları boşuna dostlarınızın.

Kaldı ki;

«Neylersin?
Aşk ellerimizde düğüm düğüm.
Ucundan sevda kokuyor hep:
Anlımıza kara yazı yazılmış bilmezsin
Korkunç uçurumlar kenarında
Tek başına çırpınırsan
Neylersin?»

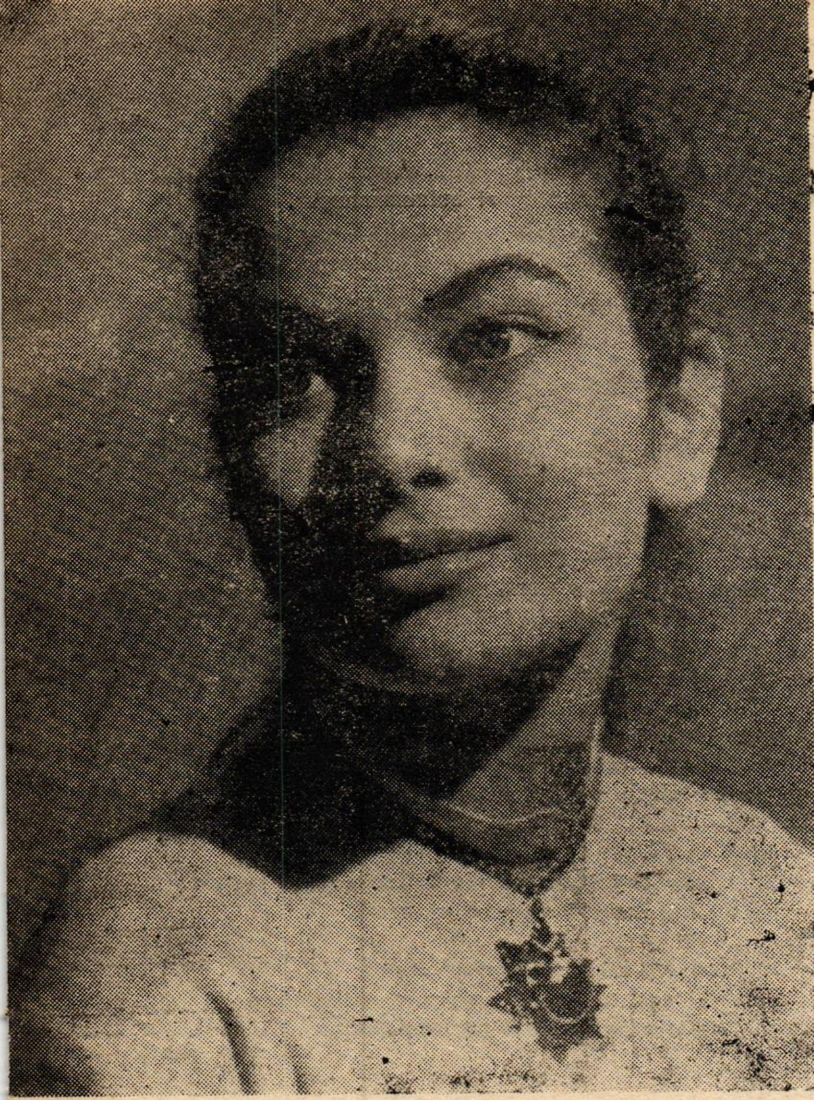
diyen birinin ozanlıkla uzak yakın bir ilişiğini düşünmek gelmiyor bizim elimizden.

Dostlarınıza pek güvenmeyin de çalışın.

A. KIRBIYIK: (Her yeşilden seni yapıyorum) Mısrağınız umut verici. Ama biliyorsunuz şiir önce mısra yapmak değil. Mısraların, bütün içersinde, bir parça gücüne varması, yâni mısraların elbirliğiyle bir bütün kurmaya görevli olması gerek.

Başlangıcından bu güne Türk şiirinin en zayıf, en çelimsiz temsilcileri olan hececiler bile, şiirin bu bütünlük zorunluluğunu kavramışlardı. Önemli olan «berceste mısra» kurmak değil, bir bütün şiir yapmak.

Çalışın ve bize gönderin yazdıklarınızı.

GÜNEŞİ AKOL : Tiyatro mevsimi bir sürprizle kapanıyor. Yılın sonunda yeni bir oyuncu kazanılmış oluyor. Güneşi Akol, Meydan sahnesinde oynamaya başlayan «Şapka Dolusu Yağmur» adlı oyunda birden bire parlamış, büyük bir başarı göstermiştir. Rejisör Mahir Canova'yı kutlarız.

Sanat Sanatçılar

NEMRUT DAĞI : Aktüalite filmleri yapan büyük şirketlerden biri olan «Actualites Français», Nemrut Dağı eteklerinde bulunan büyük taş heykeller üzerine çevirdiği renkli filmi, bütün fransız sinemalarında göstermiştir. Bu film Fransadan başka yabancı memleketlerde de gösterilmektedir. Bu heykeller İsadan sonra birinci yüzyıldan kalma olup Kral Antiosus çağına aittir. Boyları dört metreyi bulmaktadır.

MÜZİK DÜNYASI : Milletler arası müzik yarışmaları birliği temsilcileri Viyanada toplanmışlardır. Bu toplantı sonunda, şöyle bir sonuca varılmıştır: Çağımızın müzikal değeri yüksek eserler yazılmaktadır. Fakat bunların sayısı çok azdır. Amerika ve Doğu bloku memleketlerinin dışında özellikle şan sanatçılarının azlığı göze çarpmaktadır. Bugün tenor ve Wagnerien şarkıcı çok azdır.

27 MAYIS DESTANI Türkiyede ilk olarak filmlerde fon müziği yapmış olan kompozitör Nedim Otyam 27 Mayıs destanı adını verdiği bir eser yazmıştır. Daha önce yazdığı Türk Cenaze Marşı adlı eseri yeri geldikçe radyolarımızda çalınmaktadır. 27 Mayıs Destanının çalınması iki ay süren bir mesele olmuştur. İstanbul Şehir Orkestrası, Ankara Riyaseticumhur Senfoni orkestrası birbirine girmiş, eserin değeri üzerinde tartı-

şılmış, çalınabilir, çalınamaz diye hükümler verilmiş, bütün bunlar da karışıklıklara sebeb olmuştur.

İTALYADA SANSÜR : İtalyada sansür baskısı gittikçe artmaktadır. Milâno savcılığı, rejisör Blasetti'nin çevirdiği «İşgal Bölgesi» filminden sevişme sahnelerini çıkartmıştır. «Geceleyin Amerika» adlı film de çok kırpılmıştır. Sansür «Kara Ruh» adlı filmin sinemalarda gösterilmesini tümden yasak etmiştir.

SANTA MARİA OLAYI : Budapeşteli kompozitör Peter Fenyes «Santa Maria» olayı üzerine yazılan bir metni bestelemeye başlamıştır. Peter Fenyes harpten önce Alman filmlerinin fon müziklerini yapardı.

SESİ ÇIKMAYAN HİKÂYECİ : Uzun bir süredir sesi çıkmayan hikâyeci Bilge Karasu, kırk sayfa süsen «Acı Kök Yağmurun Tadında» adlı hâkiyesini bitirmiş, ondan da uzun olacağını sandığı «Ispartalılar» a çalışmaya başlamıştır. Hikâyeci yazdıklarına, hikâye, roman v.s. gibi ad koymayı düşünmemektedir.

GÜNÜMÜZÜN EN DEĞERLİ BACH «TEFSİRCİ'Sİ» Ünlü İngiliz orkestra şefi ve organisti Garain Jones, 27 Mayıs ile 3 Haziran arasında Dortmund'da düzenlenen Alman — İngiliz kültür haftasında Bach'ın eserlerinden seçilmiş bir konser verecektir. Garaint Jones, en değerli Bach «Tefsirci» si olarak adlandırılmaktadır.

YILIN EN İYİ AMERİKAN OYUNU: Newyork'da yapılan bir yarışma sonunda, Jamıs Agee'nin bir romanından oyun haline getirlen «All the Ways Home» adlı eser, Newyorklu eleştirmecilerin, yılın en iyi oyununa verilen ödülünü kazanmıştır.

İŞİN ACIKLI TARAFI : İstanbulda edebiyatçılar Birliği, bu yıl da bir kitap sergisi düzenlemişlerdir. Bu sergide sanatçılar eserlerini de imzalayacaklardır. Ayrıca, sanatçıların kendi sesleriyle okudukları şiirler, hikâyelerinden parçalar da banta alınmıştır. Sergi boyunca duyurulacaktır.

Başkan Haldun Taner, Ankarada Sunullah Arısoy'a bir mektup yazarak, Ankaradaki sanatçıların sesinin banta alınması işini de onun düzenlemesini rica etmiştir. Sunullah Arısoy bu işi yapmasına yapar ama, çok acıklı başka bir durum Ankaradaki sanatçıları uzun uzun düşündürmüştür. Mesele şudur: Bant parası nereden bulunacak? Bu işe bir hal çaresi bulunamamıştır.

savaş kırığı

Resmimi gazetede görsen kan yazısı
Şöyle en çıplak sırtıyla haydutluğumun
En çıplak yönüyle ve kendime karşı
Seni utandığımın bir sıcak çizgisinde.

İlkin adların sorulduğu ülkeler vardır
Her kıysından yalnızlığa yatakların serildiği
Ben İzmir'e yağmur yaraştığını bilirim yalnız
Denizin içkiye varınca ayakları.

Belki boz odaların ağları kınından çekilmiş
Yâni dışında bir kurtulmanın kanat vurduğu sularla
ölünse kaç savaşlık öpmeye uyanacak.

Bir uzak bir yakın soluyan çarşılarda
Kadınlar eski kuşlarıdır doyumsuz gözlerimizin
Papatyalarından bir türlü geçemediğimiz.

Beşir DİRİKC

kapıdaki sıcak

Petrolle ağırlaşmış sıcak kilimler asardık
Elmayı ilk ısıran kızın gözlerine
Sonra uzun kapılar uzun koridorlarda yüzerdi
Çerkes kısraklarıyla nereden geldiği bilinmiyen
Konakla deniz arası bir yapıda
Batık odalardaki yaraların durmadan kanadığı
Sanki ağaç kabuklarına oyulmuş susmalardı
Küfürsü tohumları dört bir yana yayılan
Çürümüş bir horoz kafası o sizin yüzleriniz
Her seviyi gözetliyerek bir duvar dibinin bulunduğu
Sizin parmaklarınızda yüreği duran kentlerde
Ezginlerin onursuz ışıklarla söylendiği
Batık odalardaki yaşlı kaptanlar
Ya da bir tek yaşlı kaptan sigarasız
Kapıdaki sıcakta efildiyen gözleriyle
Bir yerleri kesinlikle kırılmış dolaplardan
Mutluluğun kömürsü bayraklarını çıkarırdı
Açsın diye katmersiz iran gülleri yeniden.

İbrahim GÖNEN

FRANÇOİSE SAGAN'IN YENİ KİTABI: Françoise Sagan'ın son yazdığı roman «Les merveilleux nuages» (Şahane Bulutlar) bitmiştir. Son düzeltmeleri yapılmaktadır. Fronçois Sagan bundan sonra Georges sand ile ilgili bir seneryo hazırlayacaktır.

başlam

N
için bir büyük kenti bütün bilinmezleriyle getirmişler
biz sersemmiyiz ya da neyiz - nasıl bunca oyunun dışında
benden önce neyinizdi - insansız ve bilinmedik
nasıl - bir boşluğun kutsalı akşam duruluşunda

suçumuz sizi saymakla başlıyor
taş baskısı bir mağra düzeninden önüne duramadığımız bu korkuyu
niçin
niçin - kansız, giyotinsiz ya da bu insanlar sülük gibi yapışmış
yaşamağa

bunlarsız elde edemez miydik
sizlersiz elde edemez miydik dediklerimizi

hiçleştikçe - dört ele bir şey aramanız tutunmağa
bu küçük seviler, acımalar - bu küçük tavşan oyunları
hiçleştikçe başlıyor kanlaşmanız, tırnaklaşmanız
bu somut gücünüz - iri maymun düzenlerinden size artık

oysa bendim - bak, bir daha
yapımı örüyorum çağımın en yeni taşlarından
oysa bendim - utangaç ve yüce
gün ışığına çıkmış sizin karanlığınızdan

Babür

yansıması mağaranın

Ç
ıkılarak ölünen çarmıhta kahkahalar
burkulmuş yansıması bileğine mağranın
asıyor karanlığa biraz kan bir portakal
sıkılgan akşamları yır düşünen bir kadın

ağacıma çok yakın bir sokak sonrasızlık
döğmek kayalarıyla çırpınan palmiyeyi
kıvılcımlar durağı buğularda ıssızlık
bilinmeyen bir gölde uyanmamak ne iyi

Ömer TİMAŞ

SANAT SEVENLERDE AÇIK OTURUMLAR : Sanat Sevenler Kulübü faydalı çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışmaların içinde en ilgi çekicilerinden biri de tiyatrolarda oynanan oyunların açık oturumlar halinde tartışılması olmaktadır. Ne Yazık ki bu tartışmalar pek olumlu olmamaktadır. İş ya «şahsiyat» a dökülmekte, ya da konu dağılmaktadır. 15 Mayıs 1961 pazartesi günü yapılan tartışma, Şahap Sıtkı İlter'in Oda Tiyatrosunda oynanan «Ayrı Dünyalar» adlı oyunu üzerindeydi. Bu oturumda da durum aynı oldu. Önce Şahap Sıtkı kalkıp oyununu gönderdiği çeşitli sanatçı arkadaşları tarafından nasıl kırpıla kırpıla kuşa çevirildiğini, doksanaltı sayfa olan oyunun böylece nasıl otuziki sayfaya indiğini anlattı. Bu açıklamaları bazı sanatçıları kızdırdı. Şahap Sıtkı Ilter'in söylediği bazı sözler ortalığı büsbütün karıştırdı. Sonunda Erdal Öz'ün epeyce sert konuşması da duruma tâbir caizse tuz biber ekti, vakit geldi, oturum kapandı.

BİR ELEŞTİRMECİYE — Dost'un bu sayfasında görüldüğü gibi sanat dünyasından haberler veriliyor. Burası bir övgü ya da yergi yeri değil. Dergi söyleyecek sözünü imzalı yazılarıyla söylüyor. Bir eleştirmeci bunu seçememiş olacak ki, tiyatro mevsiminin kapanışı dolayısıyla yazdığı bir yazıda, Jüstiyenle ilgili olarak bu sütunlarda yazılan bir yazıya takılmış. Daha oyunu görmeden yazıldığı için, o kötülemeyi (!) saygıdeğer bulmuyormuş. Dedik ya burası haberlerin verildiği bir sütundur. İmzalı olması şart değildir. Eleştirmecilerin saygısını çekmek için de düzenlenmemektedir. Oyunu görmeden verilen yargıya gelince, gene aynı eleştirmeci tarafından övülerek herkesi şaşkına çeviren **Karayar Köprüsünü** seyrettikten sonra, Jüstinyen'in ne olabileceğini kestirmek pek güç olmasa gerek. O eleştirmeci de bunu bilir, bilir ama, arkadaş hatırı da başka şeydir tabiî. Kendisini haklı bulmamak elden gelmiyor.

HAYVANAT BAHÇESİ
Peter : Muammer ESİ
Jerry : Semih SERGEN

Cevdet KUDRET

PERDELER KAPANDI

Ankara'da, Devlet Tiyatrosu'nun perdeleri 15 Mayısta kapandı. Tiyatromuzun bir yıllık tutumunu şimdi toptan ele alabiliriz.

Eğer yanlış hesaplamadımsa, bu mevsim Ankara'da 18 oyun sahneye konmuş; bunların 11 tanesi çeviri, 7 tanesi yerli... Görülüyor ki, Devlet Tiyatrosu, çeviri oyunlarla yerli oyunları başa-baş yürütmek çabası içinde... Bunun olumlu ve olumsuz yanlarını belirtmeğe çalışacağım...

İlkin, repertuvar üzerinde durmak istiyorum: Devlet Tiyatrosu'nun bir yıllık repertuvarını şöyle kabataslak bir gözden geçirmek dahi, onun herhangi bir görüşe bağlanmadan, gelişi güzel hazırlandığını gösteriyor. Oysa, repertuvarın belli bir programa ve belli bir «seviye» ye göre düzenlenmesi gerekir.

Diyelim, yakında ölen bir yazarın ölümünden sonra ortaya bir eseri çıkmış, onu alıyoruz; falan Avrupa sahnesinde tutunmuş bir oyun duyuyoruz, onu da alıyoruz; buna biraz Fransız klâsiği, bir parça İngiliz biberi, bir tutam Norveç tuzu, biraz da Amerikan nanesi ekliyoruz; yanına yerli meyvalardan da bir şeyler katıyoruz. İşte size mide bozan bir gece yemeği...

Şaka bir yana, Türkiye'de Batı anlamında bir tiyatro geleneğinin kurulması konusunda, Devlet Tiyatrosunun' üzerine düşen bir görev, bir sorumluluk vardır. Bu tiyatro, atacağı her adımda, bunu gözönünde tutmak zorundadır. Sözgelişi, tâ kuruluş yıllarında oynadığı bir Yunan klâsiği ile yetinip de, başka bir Yunan klâsiği oynamak için on beş yirmi yıl dinlenemez. Shakespeare'in iki oyunu arasına beş on yıllık boşluk koyamaz. Durmadan yeni yeni kuşaklar yetişiyor, bir önceki kuşağın yararlandığı sanattan bir sonraki kuşağı yoksun bırakamayız. Türkiye'nin en ücra köşesinde oturan bir aydın dahi, günün birinde başkente uğradığında bir dünya klâsiğini görebileceğine inanmalıdır, bu umudu yüreğinde taşımalıdır. Düşünün ki, Devlet Tiyatrosu kuruldu kurulalı, Yunan klâsiği adına sadece Sophokles'in iki oyunu ele alındı. Bütün Türkiye sahneleri bugüne değin daha bir Euripides ve Aristophanes yüzü görmüş değil. Bunların çevirileri, kitapçı raflarında tozlanıp duruyor. Hele o güzelim **İphigeneia Aulis'te,** kendisini oynıyacak oyuncu bekliyor...

Yapılacak ilk iş, Büyük Tiyatro'yu **Büyük Jüstinyen**'in, hattâ **Şair Ruhu**'nun «fuzulî işgal» inden kurtarıp yalnız klâsiklere ayırmaktır. Öbür sahneler de, belli bir plâna göre, geçmişin klâsikleri dışındaki ünlü oyunlarına, bugünün yeni tiyatro akımlarına ve yerli oyunlara ayrılmalıdır. Bunun plânını, edebî heyet, tiyatro müdürlüğü, Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü temsilcileriyle bağımsız sanatçılardan bileşik bir kurul, her yıl, mevsim başlamadan önce, düzenliyebilir.

Geçen yılların denemelerinden, hele bu yılın büsbütün olumsuz sonucundan yaralanarak, «edebî heyet» üzerinde önemle durmamız gerekiyor.

Bugüne değin, kendisine «havale» olunan oyunları üstün-körü -ne yazık ki üstün-körü- okumaktan başka ne iş yapar bu kurul? Üyeleri, siyasî etkiler dışında, hangi ölçülere göre tâyin edilmiştir? Verimsiz tutumları halinde sorumlulukları nedir?... Hiç biri belli değil.

Tiyatro bir meslek ve sanat işidir. Edebî heyet üyesi, ancak, tiyatro edebiyatını meslek edinen kişiler arasından seçilmelidir, bu bir. Tiyatronun repertuvarını düzenlemekte söz sahibi olmalıdır, bu iki. Repertuvara alınacak oyunları sağlamak, sahneye konur hale gelinceye değin gerekli işlemi yapmak (yazara veya çevirmene tavsiyelerde bulunmak, düzeltmek, v.s.) ile yükümlü olmalıdır, üç...

Edebî heyet, bugüne değin, repertuvarı düzenlemekle görevli bulunmadığına göre, yapması gereken bir tek iş vardı : Devlet Tiyatrosun'nda oynanacak oyunların, yerli olsun yabancı olsun, belli bir «seviye» nin altına düşmemesine dikkat etmek. Tiyatromuz **Hacıyatmaz** seviyesine değin düşmüşse, bunun tek sorumlusu edebî heyettir. Eğer o seçmeseydi, öyle eserler oynatılamazdı. Edebî heyetimiz, tanınmış kişilere tanınmış oldukları için, tanınmamış kişilere de, ilerde yetişirler umudiyle, karşı duramıyor. Bu durum karşısında, «reddedilecek» kimse kalmıyor.

Yerli yazarı kayırma düşüncesi yanında oyuncuların durumunu da düşünmek gerekir. Yüz yılık bir çabadan sonra ancak yetiştirebildiğimiz Saim Alpago ölçüsünde bir oyuncunun gücünü piyasa oyunlarında harcamaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Eğer mutlaka bir dalkavuk ve «murai» tipi canlandırılmak isteniyorsa, **Tartuffe**'ü sahneye koyar, büyük bir sanatçıyı «çorak yerde akıp gitmek» ten kurtarmış olursunuz.

Yerli yazarı kayırmak, yerli eserleri zayıf, hattâ kötü de olsa, hoş-görürlükle karşılayıp yazar yetiştirmeyi ummak Devlet Tiyatrosu'nun görevi dışında kalır. Devlet Tiyatrosu «yetişecek» olanı değil, «yetişmiş» i oynamak zorundadır. Yerli yazarlar çıraklık devirlerini başka tiyatrolarda geçiştirmeli, eserlerini Devlet Tiyatrosu sahnesinde görmeyi içlerinde bir erek (gaye) olarak saklamalıdırlar. Oysa, bu yıl, **Midas'ın Kulakları** dışında kalan yerli oyunların hiç biri, o sahneye yakışır şeyler değildi. Ne yazık ki, Midas'ın değerini de tiyatro yöneticileri anlıyamadı, eseri küçücük bir deneme sahnesine tıktı; buna karşılık, bir melodram çizgisini aşamıyan **Büyük Jüstinyen**'i bir şey sandı. Büyük Tiyatro sahnesini merdivenler, panolar, renk renk kumaşlar, kılıçlar, migferlerle doldurdu...

Çeviri oyunlara gelince... Bunların seçilişinde hiç bir ölçü göz-önünde bulundurulmamış, sözcüğün bütün anlamiyle, oyunlar gelişi-güzel sıralanıvermiş...

Çeviri eserler konusunda karşımıza çıkan önemli bir sorun (mesele) da, bunların çeviri değerleridir. İçlerinden bir iki tanesinin dışında kalanlar, ne yazık ki, dilimizin gelişiminden, bugün yöneldiği yoldan hiç haberli görünmiyen bir takım Türkçe bilmez kişiler eliyle çevriimiş. Şu örneklere bakınız :

Sizin yüzlerinizi görmekten mütevellit...

(Caligula)

Dest-i izdivacıma mı tâlip olacak? — Zavallı fânilere hayatın bahşettiği... — Hücumuna maruz kalmak. — Cevap teşkil etmek. — Tefrik etmek. — Müsamahakâr davranmak...

(Şair Ruhu)

Davetkâr nazarlar. — Bîhaber. — İfşâ etmek. — Şayan-ı dikkat. — Müşahede etmek. — Depresyon. — İmajinasyon. — Empoze etmek...

(Hayvanat Bahçesi)

Devlet Tiyatrosu, Türkçe bilmez kişilerin deneme tahtası olamaz. Eğer repertuvar önceden hazırlansaydı, oyunların çevrilmesi işi, denenmiş çevirmenlere verilir, bu yoldaki aksaklıklar zamanında önlenmiş olurdu. Bir takım acemi kişilerin akıllarına estikçe çırpıştırıp gönderdikleri bu eserlerse, edebî heyetçe ya geri çevrilmeli, ya düzeltilmeli, ya da çevirmene düzettirilmeli idi. Ama bunu yapabilmek için eserin inceden inceye okunması gerekir. Yukarda, «üstün-körü okunduğu» nu söylerken bunu demek istemiştim.

Şimdi, tiyatromuzu bir de oyun yönünden ele alım.

Bu yıl, bir kaç eser dışında, ne yazık ki, oynanış bakımından da olumlu bir sonuç alınamadı. Bunun nedenleri üzerinde durmak yararlı olur sanırım.

İlk akla gelen, «Bölge tiyatroları» oluyor. Yetişmiş oyuncuların her birini bir bölgeye dağıtınca, elde kalanlarla başarıya ulaşma olanağı (imkânı) azalıyor ister istemez. Her oyunda bir iki usta oyuncunun çevresinde toplanan acemi gençlerle oyun yürütülmüyor, zorla sürükleniyor adetâ... Kimi zaman öylesine oyuncu kıtlığı çekiliyor ki, aynı sanatçıya aynı zamanda üç, hattâ dört ayrı oyunda görev verildiği görülüyor. Bu ise, oyuncuların gelişmelerini sağlamak şöyle dursun, ancak yıpranmalarına ve bezmelerine yol açar.

Bilmem kaç şehirde, bilmem kaç perdeyi birden açmanın bir gösteriş yanı vardır ama, tiyatro sanatının gelişmesi bakımından, bunun olumlu bir yol olduğunu sanmıyorum... Eğer bölge tiyatroları kurulacaksa, bunu, yetişmiş bir topluluğu parçalıyarak değil de, başka olanaklardan (imkânlardan) yararlanarak kurmak gerekir...

Başarısızlığın bir başka nedeni de, eser seçiminden geliyor (İşte bu da, dönüp dolaşıp, gene repertuvara dayanıyor). Bir eseri seçerken, sahneye koyucularımızla oyuncularımızın yeteneklerini (kabiliyetlerini) göz-önünde bulundurmak zorundayız. Sözgelişi, Türkiye'de, bugünkü şartlar içinde, bir Çehov oynanamaz. Nitekim, Çehov, kendi memleketinde dahi, Stanislavski sahneye koyuncaya kadar başarı kazanamamış, hattâ ıslıklanmıştı... İbsen de öyle. Türkiye'de İbsen oyunları tutunmamıştır. Çünkü, bu oyunlardaki tek önemli öge (unsur) «hava» dır. Sahnede o havayı estirecek rejisör olmadıkça ne yapsanız boş... Nitekim, bu yıl oynanan **Hortlaklar**'ın başarısızlığına karşılık, bir kaç yıl önce yabancı bir rejisörün yönettiği **Nora** başarı kazanmıştı. Oysa, bu oyunların her ikisinde de baş kadın rolünü Macide Tanır oynadı. Birinin tutunup öbürünün tutunmaması, ancak, yöneticinin kişiliği ile yorumlanabilir.

Üstünde durulması gereken nedenlerin üçüncüsü, oyuncularımızın olsun, rejisörlerimizin olsun, bir noktaya gelip dayanması, yeni atılışlar için önlerinde yeni örnekler, yeni yol göstericiler bulunmamasıdır. Bugün artık kimin ne yapabileceğini, nereye ulaşabileceğini gözü kapalı biliyoruz. Tiyatroya giderken içimizde bir «sürpriz» le karşılaşma umudu taşımıyoruz. Eski oyuncularımız artık kendi kendilerini tekrarlıyor; işin kötüsü, yeniler de ancak onlara ulaşmayı birerek (gaye) sayıyor. Bilim kolunda profesöründen ortaokul öğretmenine, üniversite öğrencisinden lise öğrencisine kadar binlerce kişinin gönderilmedikleri ne Avrupa'sı, ne Amerika'sı kaldı. Ama nedense, bu kapılar, oyuncularımıza karşı kapalı tutuldu. Tiyatromuza yeni ufuklar açılması için, Batı ile «temas» tan başka çıkar yol yoktur. Gerçi, bir kaç oyuncumuz, bir kaç aylığına, şuraya buraya «tetkik seyahati» ne gönderildi. Ama bu, yeterli değildir. Yabancı dil bilmiyen bir kişinin Batı tiyatrosundan öğreneceği bilgi, Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendinin Paris operasından edindiği bilgiden ileriye geçemez.

Sahne adamlarımızın Batıdan yararlanmasının ancak iki yolu var sanıyorum : Bunlardan birincisi, Konservatuvar'ı bitiren tiyatro öğrencilerinin Batı ülkelerinden birinde bir kaç yıl kalarak bir yabancı dil ve tiyatro eğitiminden geçmesi; ikincisi de, her tiyatro mevsiminde Batıdan, başka başka sanat anlayışına bağlı bir kaç rejisör getirilmesidir. Bir tiyatro mevsiminde ikişer ay arayla getirilecek üç rejisörün üç ayrı açıdan çalışması, sahnemize çok şey kazandırır kanısındayım. **Nora** ile **Kıral Oidipus** denemeleri bunun başarılı örnekleridir. Batılı rejisörlerin sahneye koyuş çalışmalarına, oyun dışında kalan sanatçılarla konservatuvar öğrencilerinin de dinleyici olarak katılmaları, yurdumuzda ister istemez yeni bir tiyatro havası yaratacaktır. Aksi halde, ikide bir **Hortlaklar** ve **Kibarlık Budalası** çıkmazlarına düşmek tehlikesinden kurtulamayız.

Tiyatromuzun bu bir yıllık çalışmasının hiç mi olumlu yanı yok?... Olmaz olur mu?... Bir kere, bu yıl dört değerli oyuncu kazandık : **Midas'ın Kulakları**'nda Bozkurt Kuruç, **Caligula**'da Kartal Tibet, **Hayvanat Bahçesi**'nde Muammer Esi ile Semih Sergen...

Tiyatro edebiyatımız **Midas'ın Kulakları** ile zafere ulaşırken, tiyatromuz **Gergedan**'la yeni bir denemeye girişmiş ve **Hayvanat Bahçesi** ile gerek reji, gerek oyun bakımından kendi kendini aşmış, bugüne kadar çıktığı noktaların hepsini geçmiştir. Mevsimin ancak son gününde görebildiğim bu oyunun hâlâ etkisi altındayım. Devlet Tiyatromuz bütün yıl elini kolunu bağlayıp hiç bir şey yapmamış olsaydı dahi, yalnız böyle bir oyun çıkarmakla övülmeye hak kazanırdı...

Öyleyse yazıma niçin sert bir dille başladım?... Gelişimini tâ kuruluş yıllarından beri izlediğim bu kurumu gerçekten sevdiğim için, tiyatro alanında bütün

umudumu ona bağladığım için, zaferden zafere koşmasını istediğim için, **Hayvanat Bahçesi** ile ulaştığı noktadan aşağı düşmesine gönlüm razı olmadığı için... Şu anda dahi o oyunun heyecanını yaşıyor, gözbebeğimiz gibi üstüne titrediğimiz tiyatromuza Tevfik Fikret'in söyleriyle seslenmek istiyorum :

«Ben böyle isterim seni: hep geceye yabancı, - hep ışık, hep seher dolu bir beyaz alın...»

Cevdet KUDRET

Leonse ile Lena

Devlet Konservatuvarının kuruluşunun 25 inci yıl dönümü dolayısiyle, Konservatuvar tiyatro bölümü, Oda Tiyatrosu'nda Büchner'in **Leonse ile Lena** komedyasını oynadı. Hemen söyleyim: Bu yıl hiç de başarılı geçmiyen Ankara sahne hayatına Konservatuvar öğrencileri olağanüstü bir canlılık kattılar ve Devlet Tiyatrosu'ndaki hocalarına, tutulması gereken yolu göstererek, iyi bir ders verdiler...

23 yaşında ölen Büchner, üç oyun yazmış. Bunlardan ikisi (**Danton'un Ölümü, Woyzeck**) türkçeye daha önce çevrilip basılmış, fakat oynanmamıştı; **Leonse ile Lena**, yazarın Türkiye'de oynanan ilk oyunu.

Eser, bir masal havası içinde, Commedia dell'arte tekniği ile yazılmış. Birbirlerini tanımadan, siyasi hesaplarla evlendirilmek istenen bir prens (Leonse) ile bir prenses (Lena), düğünden önce kaçarlar, konakladıkları handa karşılaşıp birbirlerinin kim olduklarını bilmeden sevişirler. Böylece, olay, dönüp dolaşıp gene başlangıç noktasına ulaşır...

Yazar, bu vesile ile, krallık, halk, toplum düzeni gibi bir takım sorunlara (meselelere) bir yergi havası içinde ustaca dokunmuş:

Kral Peter, halkı ancak şöyle hatırlar:

Kral Peter — Peki, ya bu düğüm? Mendilime yaptığım bu düğümle neyi hatırlıyacaktım?.. Buldum buldum, tamam: Halkımı hatırlamam gerekiyordu.

Halkın bilgisini arttırmak için tutulan yol da dikkate değer:

Okul Müdürü — Gelinle güvey geçerken ne diye bağıracaksınız?

Köylüler — Ya...

Müdür — Şa!

Köylüler — Şa!

Müdür — Yaşa!

Köylüler — Şaşa!

Müdür — (Derebeyine) Görüyorsunuz, saygıdeğer efendim! Nasıl artıyor bilgisi halkımızın...

Eserde kral kavramına yöneltilen yergiler, denebilir ki, bu alanda yazılanların en güzellerindendir:

Kral — Ya prens gelmezse? Prenses de görünmezse?

Başkan — O zaman evlenemezler.

Kral — Peki ama sözüm var benim. Kral'ın verdiği bir söz var.

Başkan — Kralımız efendimiz öteki krallara bakarak avunsunlar. Kralların verdiği sözler, şeydir efendimiz, şey... hiç bir şeydir efendimiz.

Sabahleyin yatağından kalkınca, krallık görevlerini yerine getirmek üzere aceleyle giyinmeğe çalışan Kral Peter şöyle konuşur:

Kral — Sorumluluklarım, davranışlarım, duygularım... Gömleğim nerede, hani pantalonum?.. Hani ahlâk? Hani kol düğmelerim?.. Bütün bölümler yüz kızartıcı bir durumda birbirine karışmış... İki düğmeyi üst üste iliklemişim, enfiye kutum sağ cebimde, bütün düzenim bozulmuş...

İşte böyle: Sorumlulukla gömlek, duygu ile pantalon, ahlâkla kol düğmesi birbirine karışmış; aralarında hiç fark yok yani. Kral'a göre düzen bozukluğu, ancak iki düğmenin üst üste iliklenmesinden, bir de enfiye kutusunun yer değiştirmesinden ibaret.

Bu çok güzel sahne, oyunda ne yazık ki gereği gibi belirtilemedi...

Oyunu Adalet Cimcoz çevirmiş. Çevirmen, yeni sözcükleri (kelimeleri) bol bol kullanmış. Dikkat ettim, hiç kimse yadırgamadı söylenenleri. Herkes rahatça anladı. Bir yandan oynanışın güzelliğine kendimi kaptırırken, bir yandan da yeni dilin sahnedeki zaferini kutladım içten içe. Şu cümlelere bakınız:

— Neden tersini savunmuyorsunuz?

— Durun, şimdi bu önemli konuyu inceleriz.

— Başkanım, siz de düş görür müsünüz arasıra? Önsezgileriniz var mıdır?

— Bu küçük hayvancıkların içgüdülerine şaşmamak elde değil.

— Biri elimden tutsun istiyorum, ölünceye dek.

— Mutsuz adam, anlaşılan siz de bir takım ülkülerin ardına düşmüşsünüz.

— Şu conuca yardım.

— Kısa ve kesin. Böyle olmalı işte.

Çevirmen, bir yandan da, devrik cümlenin tadını çıkarmış. Acemi yazarların elinde azınlık türkçesini andıran devrik cümle, bayan Cimcoz'un elinde konuşma dilinin özellikleri gözönüne bulundurularak, tam kıvamını bulmuş. O kadar ki, kimi sözleri ancak o yolda söyliyebilirsiniz, düz söyleyişe çevirdiğiniz zaman cümle başka anlama kayar. İşte bir kaç örnek:

— Beşiğinin üstünde hora tepiyor hortlaklar.

Düz söylenişi: «Hortlaklar beşiğinin üstünde hora tepiyor: (Hortlakların beşiği) anlamı da çıkabilir.»

— Güneşi yansıtan büyük aynalar yerleştireceğiz yurdumuza.

Düz söylenişi: «Yurdumuza güneşi yansıtan büyük aynalar yerleştireceğiz.» («Güneşi yurdumuza yansıtan» anlamı da çıkabilir.)

Oyuna gelince... Oynanması gerçekten zor bir eseri seçip de işin

içinden üstün bir başarı ile çıkan genç sanatçılarımızı ne kadar övsek yeridir. Sahneye koyucu Ergin Orbey, işinin erbabı bir sanatçı. Oyunu bilgi ile ve en doğru biçimde yorumlamış.

Eserin bence en zayıf yanı, söz oyunları, nükteler ve paradokslarla yüklü olmasıdır. Hemen hiç bir söz yok ki, altından acaba ne çıkacak diye beklemiyesiniz. Hani Shakespeare oyunlarındaki soytarıların iki anlamlı sözleri gibi. Eser baştan aşağı o konuşmalarla örülmüş... İşte, sahneye koyucunun en önemli başarısı, oyunda bunu hafifletmiş, eritmiş, tabiileştirmiş, yadırganmaz hale getirmiş olmasıdır.

Oyuncular içinde en hoşuma giden Sadrettin Kılıç oldu. «Sahne Sevimliliği» diye adlandırmak istediğim bir cana-yakınlıkla oynadı. Daha ilk sözlerde, seyirci ile kendi arasındaki gizli bağı kuruverdi. Sahne sevimliliği, gerçek hayattaki sevimlilikten bambaşka bir şeydir. Gerçek hayatta sevimli olan kişi sahnede soğuk, gerçek hayatt asoğuk olan kiş sahnede sıcak-kanlı olabilir... Kral rolündeki Işık Toprak'la, Okul Müdürü rolündeki Ergun Uçucu da, sevim lilik ve rahatlıkla yürüttüler oyunlarını... Oyununu görmeden önce övgüsünü duyduğum Önder Alkım için aynı şeyi söyliyemiyeceğim. Bir kere, boğuntulu ve hecelerin arasını lüzumsuz soluklarla tıkıyan bir sesi var. Sesini bu soluklardan kurtarıp heceleri aydınlığa çıkarması gerekir. Sonra, bazı sesli harfleri yutarak sözcüklerin (kelimelerin) söy lenişini bozuyor; sözgelişi, «dilimizin altında» diyecek yerde «dilmizin altında» diyor.

Lena'yı oynıyan Sunay Artuk'un da manzume okur gibi konuşmayı bırakması, söylediği cümlelerin anlamını düşünmesi, vurguları ona göre ayarlaması; sözgelişi, «güneş, başındaki dikenli taçmış» cümlesindeki «güneş, başındaki» sözünü, «ocak başındaki» sözü gibi söylememesi gerekir...

İlerde düzeltileceğini umduğum bu yoldaki kusurlar bir yana bırakılırsa, Konsevatuvar öğrencileri, Ankara seyircilerine gerçek bir sanat şöleni verdiler. Tiyatromuzun geleceğine umutla bakabiliriz...

Sezer TANSUĞ

Son resim olayları

Türk - Alman Galerisinde Şubat ayı içinde sergisini açan Nevin Çokayın resimlerinden sıcağı sıcağına ettiğim sözlerin duyulmasını isterdim. Biçimlerinde toplumsal, doğusal bir zahmete sessizce direndiğini, yalandan coşmalarla hiç kimsenin gözünü boyamaya kalkışmadığı gözlediğim bu sanatçıya sırt çevirmiş, unutmuş değilim.

Nevin Çokayın biçimleri biribirine abanan, çetin, güç anlaşılır, ağır durgun biçimlerdi. Bazan koyu çizgilerin yüzeyde yayılan açık leke tonlarını sınırladığı bu düzenlerde resmin dünyasına özgü, yüzeye yapışık yassı biçimlerin getirdiği bir k ü t l e a ğ ı r l ı ğ ı v a r d ı. E l b e t t e r e s m i n dünya ağırlığı vardı. Elbette resmin dünyasına özgü bir mekân içinde, bildiğimiz teraziye gelmeyen resmin dünyasına, yenilenmiş dünyasına özgü bır kütle ağırlığı. O mekânın içinde de bir yaz öğlesinin tarif edilmez sıcağı olmayan, ama gene de onun duygusundan süzülüp gelen bir sıcak deyimine sığınılabilirdi. Şüphesiz Nevin Çokay'da defterime yazdığım sanatçılardan birisidir.

Şehir Galerisinde Mart ayında yeni resimlerini gördüğümüz Cem Şehir Kabaağaç bir anlamda arınmış, eski ilgilerinin karmaşıklığından sıyrılmıştı. Geometrik bir düzen içinde, ama duyarlıktan yoksun olmayan peysajlardan biri sergideki başarının doruğunu bulmuştu. Bu peysaj çeşitlemelerindeki bölümler boyanın renk renk tadını çıkaracak cesur bir istek aradığı halde sanatçı hafif, ürkek, pastel çeşnisinre, değerlendirilmesi güç bir renk kullanımına giriyordu. Serginin birlik içinde dağınıklığının, başarısı içinde başarısızlığının bir nedeni de bu olmalıydı. Ama bu sanatçının ilerisinden umutlandıracak doğru bir yolda olduğunu söy lemeliyiz.

Şehir Galerisinde mart ayında Sevim Erdem'in suluboya sergisi açıldı. Zarif, ince işler diyebilirsiniz. bunlara. Tekniğe âşina bir sanatçının elinden çıkmış diyebilirsiniz. Ama nedir üst yani bunun? İtalya anıları işte. Genç bir hanımın hatıra defteri ne kadar ilgi çekiciyse, bu da o kadar ilgi çekicidir. Üstelik İtalyada tutulmuş notlar. Turistik yerlerden, Dolce vita'dan esinlenmiş konular. Böyle mi görülmeliydi. Batı? Ne olacak bu işin sonu bilmiyorum. En güvendiğimiz adamlar bile Batının karşısında büyük bir eziklik duyuyorlar. Hele öğrendiğime göre bazı ressamlar Batıya gidilip uzun boylu görülüp incelenmedikçe kendi eserleri hakkında yargılar verilemiyeceğinden söz ediyorlarmış. Batıdaki pentür hakkında doğmatik bir inanca varmanın doruğu ancak bu yargı olabilir. Bu adamlar ondan sonra ser gi açıp resimlerini gösterirler. Bu ülkede. Kimin için diye sorarsanız Avrupa görmüşler için cevabını verecekleri muhtemeldir. Vallahi şaşıp kalıyorum. Bu adamlarla herhalde tartışılmaz. Çünkü öyle bir önyargıyla karşınıza çıkıyorlar ki bütün «akan sular» ı durduruyorlar.

Sevim Erdem'in suluboyalarından söz ederken lâfı nerelere getirdim. O suluboyalardan bir tanesi gerçekten güzeldi. Boşluğun, havanın tadına ulaşmış bir peysaj. Bir Japon estampının hava güzelliğine yaklaşan bir resim.

Eski bir konu yeniden tazelendi. 16 mart günü Lozan klübünde Nurullah Berk Türkiyede resim ilgisinin çok az olduğu ve resmin sevilmediği hakkındaki yargısını tekrarladı. Bu yargı önemli bir karamsarlıktı ve Türkiyenin Batıyla kurduğu yanlış ilişkinin belli bir kuşakta yarattığı hüsranı ortaya koyuyordu. Bu hatanın bir yönü de kendi kültürümüzün inkârı idi. Bu sözünü ettiğim kuşak karşılaştığı her eserde bir Ba

tı doğması aramaya alıştırılmış, bu yüzden iflâh olmaz bir soyut açıya düşmüş, en bilimsel ve nesnel sorunları garip bir hüzünle karıştırmaktan kendisini alamamıştı. Resim deyince bu insanların aklına belli ve sınırlı, Avrupa çevresine göre olduğu su götürmeyen bir nitelik geliyordu. Oysa onların nakış, hat v.s diye adlandırarak resmin dışında görmeye çalıştıkları sanatları dekoratif özellikleri aşan örneklerle bizim çevremizin resim niteliğini ortaya koymuşlardı. Bunun yanında önemi inkâr edilemiyecek bir halk ve tekke resmi geleneği, yoğun bir duyarlık katına çıkabilmiş olan minyatür sanatının yanıbaşında, sayısız örnekler le Anadolu çevresinin bu sanatlara karşı olan merakını, bağlılığını da gösteriyordu.

Nurullah Berk belli bir alanda kuşağının büyük, iflâh olmaz acısını ortaya koydu. Ne diyebiliriz? Direnmeseler, bir kericik teslim olmayı göze alsalar onları bu acıdan kurtarmak da bizim elimizdedir. Ama ne çare ki, hüzün müzminleşmiş, hattâ bu acıdan kurtarmak da bizim elimizdedir. Ama ne çare ki, hüzün müzminleşmiş, hattâ galiba tatlılaşmış, bir çeşit afyon haline gelivermiş. Ben, bizim kuşaktan öncekilere Batı çubuğuyla uyuşmuş afyonkeşler adını yakıştırıyorum. Nurullah Berk de bir şey mi, Sabahattin Eyuboğlu gibi engin bir adam bile «milletimiz geleneklerini hor görüp, Batının ahlâk, hukuk, sanat ilkelerini benimse dikçe gençlik çeşmesinin nerede olduğunu anlamıştır» diyor. Oysa milletimizin yarım yamalak ilerlemesinin tek nedeni bu. Yani geride kalmasının nedeni. Hesaplaşmadan, birer doğma olarak Batıyı kabullenip benimsemek, batının her kavramının karşısına kendi kavramını koymadan boyun eğmek.

Bir çeşit duyuşla, bir inanç kaynağına bağlanarak memleketimizin değerlerini benimsemeyi ve insan olarak herbirimizin kendi gerçeklerimize bağlanmasını söyledim. Tartışmalara katıldım, ama böyle bir yerde zaman zaman tepinip kudurdum. Bizde de resim var dedim, onun kendi özelliğine eğilirseniz göreceksiniz bizde de, hem Batıdaki kadar resim var. Bizim de resmimiz gelişmiş, hem de Avrupadaki kadar gelişmiş. Bizim de resmimiz etkili, hem Avrupadaki kadar etkili. İsterseniz ben size birer kalıp, birer klişe olarak gördüğünüz biçimlerin arasında sanatçıların bireysel, kişisel acıdan koydukları değerleri de gösterebilirim.

Tartışmaya son katılan bir hanımdı. Milletimiz çok geri olduğu için bizde resim sevilmez diyor, katılıyor Nurullah Berk'in yargısına.

Nurullah Berk ömrünü bu işlere vermiş bir adamdır, yargıları yanlış bile olsa, bir gelişme zincirinin üzerindedir. Düşüncesi bir takım nedenlere bağlı olduğu gibi yaptığı resim de önemlidir. Türk resim tarihindeki yerini alacak değerdedir. Onu saygıyla anarım, ama orası Lozan klübü olmasaydı o hanıma ben de diyeceğimi bilirdim.

Ömer Uluç'un yüzünden herkesle demiyeyim ama çok kişiyle çekişme ye başladım. Beğenimin aşırı olduğunu ileri sürüyorlar, Uluç'un renklerin kaypak oyununa girişen bir göz boyacısı olduğunu söyleyenler bile var. Birisinin, insanın içini bayıltan bir renk dalaveresi deyişi de pek tuhafına gitti doğrusu. Ben de onları kurulan sağlam, lojik düzen yapısını kavramamakla, hele bu şekilsiz mimari düzenle öz arasındaki sıkı ilintiyi kuramamakla suçluyorum. Dışta, duygusal kalıyorsunuz diyorum. Alışkanlıklarınızı yüze çıkartıveren bir vesile oldu Ömer Uluç'un resimleri, resmi kendinizdekine zorluyorsunuz, belli bir çaba harcayıp da resmin kendi bireysel yanına eğilmiyorsunuz. Bu yüzden yadırgıyorsunuz. Ömer Uluç'un resimlerini diyorum. İşte Ömer Uluç hafif, kıvrak leke çiçeklenmeleriyle bu çevreye damgasını vuran ussal, lojik düzen bütünlüğünü gerçekleştiriyor.

Ben Ömer Uluç'un resimlerinde son derece bilinçli bir davranışın ortaya koyduğu bir biçim özgürlüğüyle karşılaştım. Bunu yürünen bir yolun ileri bir aşaması olarak da göstermedim. Yeni açılmaya başlanan bir yolun başlangıcı, öncüsü saydım. Çizgi düzenine bağımlı kalmış olan Türk resim gelişmesinin son derece ussal bir davranışla, fantezinin, oyunun kırıntısına bile yer verilmeden sağlam bir renk düzeniyle gene bir Türk resmi olarak aşılmış olması beni kuşağımdan bir sanatçıya elbette istekle bağladı.

Yüksel Arslan niye sergi açmadı bu yıl? Düşündüm, resmin bu türlü sünün sergisi olmaz, dedim kendi kendime. Canı isteyen gider Yüksel Arslanın resmini evinde de görür. Sergi onun üslûbundan farklı bir resim üslûbunun işiymiş gibi geliyor bana. Sergisi olmaz demiyorum bu türlü resmin, olur ama orada da bu resme onun evindeymiş gibi bakılır.

Kalktık bir arkadaşla Yüksel Arslanın evine gittik. Son aylarda ikinci gidişim benim bu. Birincideki izlenimim epeyce güçsüz olmuştu, hattâ bir çeşit umutsuzluğa kapılmıştım. Şematik, kuru bulmuştum figürleri, yazılara canım sıkılır olmuştu, hele acaip makina tasvirlerini görünce keyfim de kaçmıştı. Bugün yeniden keşfettim Yüksel Arslanı, yeniden kazandım. Yüzeyi düzenleyişinin, gerekli mekân boşluklarını bırakışının harfleri parça değeri taşıyan motifler gibi,, modern bir hat tatmışçasına kullanışının bu defa tadına varabildim. Düşsel makina tasvirlerinde parça parça kurduğu bütünlüğü şaşılacak bir mantık çabasıyla birleştirişinin de bugün farkına vardım.

En şaştığım şey de şu oldu: Geometrik bir düzen çabasının gözden kaçmadığı bu resimlerin, bu tazelenmenin ipuçları Yüksel Arslanın geçen sergisinde hiç beni sarmayan bir resmindeydi. Bunu da bugün, keşfettim. O resimde Yüksel yüzeyi kutu kutu bölüyor ve stilize bir kameraya eğilmiş stilize bir figürü tekrarlıyordu. Bu geometriyi de, bu garip makina ilgisini de o gün sevmediğim o resme bağlamakta haklı olduğumu anladım.

Yüksel Arslanın evinde duvara asarak değil, bir masanın üzerine koyarak, çevresine oturup, resimlerin, bir biri üzerinde tatlı tatlı konuşup tartıştık. Bu süre içinde kendi yolun da geliştiğini gördüğüm Yüksel Arslanı anlama çabam da hoşuma gitti, sevindim.

Bu şiirlerin kimlere ait olduğunu bulabilir misiniz?

1— DÜŞÜNCE

Zaman, tahayyülün renksiz meyvası
Hayatın bitmeyen raksında keder
Mesut rüyaların saf rayihası;
Uykuda çimlenen ilk düşünceler.

Günahsız arzular, şekilsiz zaman;
Bir rüya gülüşü, içli ve sade;
Yükselir ansızın dal uçlarından,
Bulutsuz rüyalar şekillenince.

Çılgın rüyalardan dökülen billûr,
Mevsimi dallardan içen mavilik,
Bir cennet meyvası, dallarda huzur;
Meçhul masallardan kalan renksizlik.

2— SERENLERİN UFKU

Geçmiyor, geçmeyecek, yolundan kervanlar
Anılmaz, anılmaz, gölgeler, devirler!
Niye sen, gene sen, gene renk, gene ruh?
Uykudan bir hevenk, o gözler, o anlar.
O gemi, bu Kervan... serenler! seren ler!
Ufkunuz ne de dar! Geçmezler, geçmezler!
Niye sen: sanki sen, sanki renk sanki ruh?
Anılmaz, anılmaz, gelmeden gidenleri!

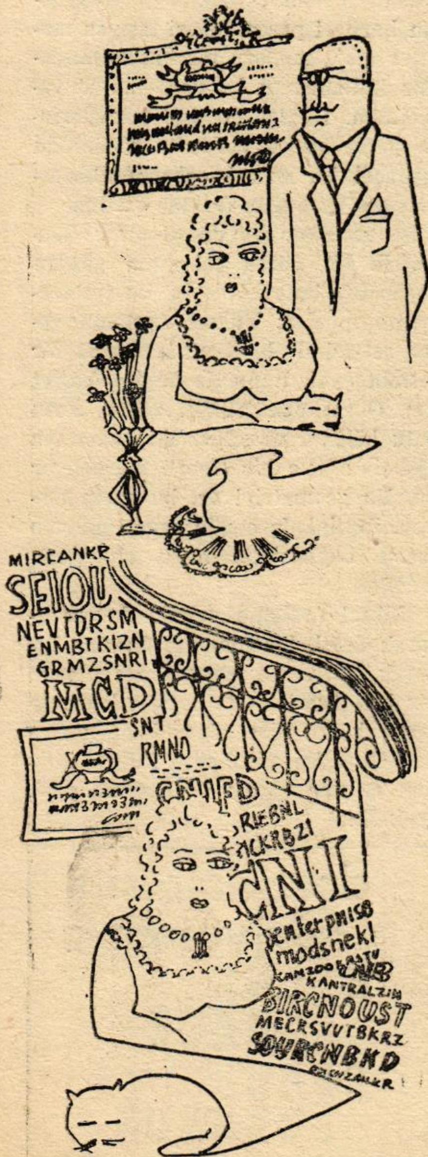
3 — YELDEĞİRMENİ

Düşüncem uyutmaz beni,
Saat on ikiyi vurur...
Başımda yeldeğirmeni
Döner durur, döner durur!

Niye döner bu kanat?
Bu gördüğüm düş müdür?
Uzun fikir kısa hayat
Bu sebepsiz dönüş müdür?

Karşımda bir sıra devler...
Hakikat çelik bir pota
İçinde renk renk alevler!

Bu hayal saatlarından,
Değirmen kanatlarından,
Selâm! Selâm! Donkişota!

İki edebiyat öğretmeni konuşuyorlardı. Biri sordu : — Dikkat ediyor musun, şiirimize bir siz'li biz'lilik geldi. «Sen» kalktı piyasadan.

Öbür öğretmen ince ince gülümsedi :

— Ben biliyorum onun nereden geldiğini ama, şairlerimiz bunu reddedecektir tabiî. Bak :

Dün kahkahalar yükseliyorken evinizden
Bendim geçen ey sevgili sandalla denizden

ilk konuşan öğretmen bunu hiç düşünmemişti. Epeyce güldü. Sonra :

— Peki ama, dedi, birader, o zaman Selâhattin Pınar'ın ne günahı var?

Bir bahar akşamı rastladım size.

Düşün, yeni yetişme bir delikanlının, yolda hoşuna giden kıza rastladığı zamanın bütün utangaçlığı, çekingenliği, resmiyet hepsi içinde değil mi?

Konuşmalarını dinleyen üçüncü arkadaşları, onlara hemen tövbe etmelerini salık verdi.

ŞAİR DEMEK NE DEMEK

«...... Şair bir hummanın ateşinde düzgün sayıklayabilen adamdır.

Bu hale göre birinci şart, bir hummanın ateşini taşımak. Tabiî bu doktorlarca adı konulabilecek bir humma değil; ateşini de dereceler ölçemez. Bu hamma ya kadın aşkı olabilir, ya Tanrı aşkı olabilir. Hülâsa sarıp yakan, pişirip yetiştiren bir ateş!... İçine bu ateş düşmemiş insan her şey olabilir, fakat şair olamaz. Marifeti, hüneri, kuyumculuğu emsalsiz olabilir, fakat şairliği muhakkak aksar, dökülür. Şairin yapmacık hassastan farkı bu!...

Diyeceksiniz ki : deli de - daha insaflıca bir tâbirle - meczub da bir hummanın ateşinde sayıklar.

Fakat bir farkla : Onun sayıklaması düzgün değildir. Hezeyandır.

O halde şairin deliden büyük farkı: Düzgün sayıklayabilmesi.»

(Şadırvan 6 Mayıs 1949)

DOST YAYINLARI

Roman :

1 — **Acemiler,** Hikmet Erhan Bener (*) . . . 200
2 — **Sokaktaki Adam,** Attilâ İlhan (Ciltli) . . . 200
3 — **Babamla Geçen Günler,** Clarence Day (*) . . . 200
4 — **Hasangiller,** Tarık Dursun K. . . . 200
5 — **Gordium I,** Hikmet Erhan Bener . . . 250
6 — **Hatırladıklarım,** Eleanor Roosevelt (*) . . . 150
7 — **Üç Yüzlü Adam,** H. A. Philbrick (*) . . . 100
8 — **Şehir Çocuğu,** Herman Wouk (*) . . . 100
9 — **Abraham Lincoln,** Emil Ludwig (Ciltli) . . . 400
10 — **Kiralık Oda,** Georges Simenon . . . 200
11 — **Sanık,** Alexender Weisberg . . . 200
12 — **Polis Müfettişi Kadavra,** Georges Simenon . . . 300
13 — **Zenciler Birbirine Benzemez,** Attilâ İlhan . . . 300
14 — **Ayaşlı İle Kiracıları,** Memduh Şevket Esendal . . . 400
15 — **Otlakçı,** Memduh Şevket Esendal (Ciltli) . . . 600
16 — **Mendil Altında,** Memduh Şevket Esendal (Ciltli) . 600
17 — **Belâlı Yer,** Erskine Caldwell (Ciltli) . . . 600
18 — **Ne Ekersen,** Mehmet Seyda . . . 400
19 — **Dünya Evi,** Orhan Kemal . . . 500
20 — **Kısgın Toprak,** Jorge Amado . . . 600
21 — **Dura Göl,** İlhan Tarus . . . 500

Hikâye :

1 — **Karınca Yuvası** İlhan Tarus (*) . . . 125
2 — **Dost,** Vüs'at O. Bener (*) . . . 125
3 — **Grev, Orhan Kemal** (Ciltli) . . . 300
4 — **Tepedeki Ev,** Umran Nazif . . . 100
5 — **Şu Babamın İşleri,** Carlos Bulosan . . . 200
6 — **Kardeş Payı,** Orhan Kemal . . . 150
7 — **Topal Koşma,** Nezihe Meriç . . . 200
8 — **Sihamba** (Zenci Hikâye ve şiirinden seçme) Suat Taşer . . . 100
9 — **Yaşamasız,** Vüs'at O. Bener . . . 200
10 — **Bozbulanık,** Nezihe Meriç (2. Baskı) . . . 200
11 — **Perşembe Yağmurları,** Hazırlayan : Salim Şengil . . 100

Şiir :

1 — **Memleket Saat Ayarı,** S. Aldanır (*) . . . 100
2 — **Dünya Güzel Olmalı,** Mehmed Kemal . . . 100
3 — **Sisler Bulvarı,** Attilâ İlhan (2. Baskı) . . . 300
4 — **Haraçmezat,** Suat Taşer . . . 100
5 — **Anzelha,** Halim Yağcıoğlu . . . 100
6 — **Yanık Sarı,** Ahmet Köksal . . . 100
7 — **Cümbüşcübaşı,** Ercümend Uçarı . . . 100
8 — **Yağmur Kaçağı,** Attilâ İlhan . . . 200
9 — **Köroğlu,** İlhan Berk . . . 200
10 — **Hacıvatın Karısı,** Salâh Birsel . . . 200
11 — **Dağda Ateş Yakanlar,** Ö. F. Toprak . . . 200
12 — **Sultan Palamut,** Metin Eloğlu (*) . . . 200
13 — **Herboydan** (Dünya şiirinden seçmeler) Can Yücel . 400
14 — **İki Dal,** Celâl Vardar . . . 100
15 — **Manilerimizden,** Dr. İlhan Başgöz . . . 200
16 — **Duvar,** Attilâ İlhan (2. Baskı) . . . 300
17 — **Horozdan Korkan Oğlan,** Metin Eloğlu . . . 200

Tiyatro :

1 — **Öteye Doğru,** Sutton Vane . . . 100
2 — **Tarih Boyunca Tiyatro,** Turhan Dilligil . . . 100
3 — **Annemi Hatırlıyorum,** John Van Druten . . . 100
4 — **Bir Dünya ki,** Suat Taşer . . . 100
5 — **Vatanseverler,** Sidney Kingsley . . . 150
6 — **Korku,** Orhan Asena . . . 100

Gezi :

1 — **Moskova Mektupları,** Lydia Kirk . . . 100
2 — **Abbas Yolcu,** Attilâ İlhan . . . 400
3 — **Ha Bu diyar,** Fikret Otyam . . . 200
4 — **Gide Gide,** Fikret Otyam . . . 250

Deneme-Fıkra :

1 — **Söz Arasında,** Ataç . . . 100
2 — **Devekuşuna Mektuplar,** Haldun Taner . . . 300

Bale :

1 — **Gönlü Yüce Türk,** Metin And . . . 500

Mimarlık :

1 — **İnsana Dönüş, - F. Ll. Wright -** Şevki Vanlı . . .1000

Çocuk Kitapları Masalları Dizisi :

1 — **Altı Kardeşler,** Oğuz Tansel (*) . . . 100
2 — **Cimri ile Cömert,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
3 — **Talih Kuşu,** Tezel Amca . . . 100
4 — **Kahkaha Sultan,** Mümtaz Zeki Taşkın . . . 100
5 — **Öksüzoğlan,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
6 — **Nalıncı Padişah,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
7 — **Altın Top,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
8 — **Gümüş Şehir,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
9 — **Keloğlan,** İlhan Dumanoğlu . . . 100
10 — **Kaz çobanı,** Çev : Sami N. Özerdim . . . 100

Çocuk Kitapları Bilgi-Hikâye Dizisi :

2 — **Küçük İspanyol Kızı Maria** . . . 125
3 — **Arap Abdül Kardeş** . . . 125

SHD. KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 2, 3, 4, 5 altı lira, 6, yedibuçuk lira 7-8 birarada 10 lira

"dost" KOLLEKSİYONLARI

Cilt : 1-2 birarada 18 lira
(*) İşaretliler tükenmiştir.